

Järva valla halduspiiri muutmise sotsiaalmajanduslike mõjude analüüs

Detsember 2018

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
1. ANALÜÜSI KOOSTAMISE TAUST JA METOODIKA	4
1.1 ANALÜÜSI KOOSTAMISE PÕHJUSED.....	4
1.2 ANALÜÜSI KOOSTAMISE METOODIKA	4
2. MÕJUDE KIRJELDUS VALDKONDADES	6
2.1. ASEND JA RUUMIMUSTER	6
2.2. RAHVASTIK.....	11
2.3. ASUTUSED	18
2.4. HARIDUS	19
2.4.1. Alusharidus	19
2.4.2. Põhi- ja gümnaasiumiharidus	22
2.4.3. Huviharidus.....	24
2.5. SOTSIAALVALDKOND	25
2.6. ÜHISTRANSPOORT	26
3. MÕJUDE FINANTSILINE HINNANG	28
4. SOTSIAALMAJANDUSLIKE MÕJUDE KOKKUVÕTE JA JÄRELDUSED.....	35
4.1. MÕJU ASUSTUSÜKSUSTE ELANIKELE.....	35
4.2. MÕJU KOHALIKULE OMAVALITSUSELE	37
LISAD	39
LISA 1: RAHVASTIK.....	39

SISSEJUHATUS

2017. aastal toimunud haldusreformis ühinesid Järva maakonnas Albu, Ambla, Imavere, Järva-Jaani, Kareda, Koeru ja Koigi vald omavalitsusüksuseks Järva vald. Vastakaid arvamusi uue kohalike omavalitsuse sellistes piirides moodustamise kohta on esitatud ka ühinemise järgselt, mistõttu soovib Järva Vallavalitsus välja selgitada võimalikud mõjud, mis kaasneksid valla teatud asustusüksuse üleandmisega Tapa valla koosseisu. Asustusüksused, mille üleminekut Tapa valla koosseisu kaalutakse, on Ambla alevik, Käreвете alevik, Jõgisoo küla, Kukevere küla, Märjandi küla, Raka küla, Reinvere küla ja Roosna küla.

Analüüsi raames on hinnatakse halduspiiri muutmise mõju nii Järva valla kui haldusüksuse kui ka potentsiaalselt Tapa linnale üleantavate asustusüksuste elanike vaatenurgast.

Käesolev analüüs koosneb neljast osas:

- esimeses osas on kajastatud analüüsi koostamise vajaduse põhjused ning töö metoodika;
- teine osa kajastab sotsiaalmajanduslikke mõjusid erinevates valdkondades, sealhulgas ruumiline areng rahvastik, haridus- ja sotsiaalvaldkond jne;
- kolmas osas sisaldab mõjude finantsilist hinnangut;
- neljandas osas on välja toodud analüüsi põhilised tulemused ja järeldused.

Analüüsi aluseks on võetud Järva valla (sh endiste omavalitsusüksuste) ja Tapa valla õigusaktid, arengudokumendid, finantsandmed ning muu avalikult kättesaadav informatsioon.

1. ANALÜÜSI KOOSTAMISE TAUST JA METOODIKA

1.1 Analüüsi koostamise põhjused

Käesoleva sotsiaalmajanduslike mõjude hinnangu koostamise vajaduse põhjused peituvad 2017. aastal toimunud haldusreformis. Haldusreformi eel pidasid Albu, Ambla, Imavere, Järva-Jaani, Kareda ja Koigi vald ühinemisläbirääkimisi moodustamaks omavalitsusüksus Järva vald. Toonase Ambla valla kaheksas asustusüksuses - Ambla alevik, Käreвете alevik, Jõgisoo küla, Kukevere küla, Märjandi küla, Raka küla, Reinvere küla ja Roosna küla – koguti elanike allkirju ühinemiseks Tapa vallaga.

2018. a. koguti taas elanike allkirju asustusüksuste liitumiseks Tapa vallaga. Samaaegselt koguti ka allkirju jäämiseks Järva valla koosseisu. 2018.a sügisel esitati Järva vallavolikogule eelnõu haldusüksuse piiride muutmise algatamiseks. Võimaliku piiride muutmise mõjude hindamiseks otsustas vald tellida käesoleva halduspiiri muutmise sotsiaalmajandusliku mõju analüüsi, mida arvestada edasiste otsuste tegemisel.

1.2 Analüüsi koostamise metoodika

Analüüsi koostamise eesmärgiks on välja selgitada Järva valla halduspiiri muutmise mõju vallakodanike jaoks ning tänase Järva valla jaoks. Alternatiivid, mida läbivalt võrreldakse:

- vald jätkab tänasel kujul;
- vald jätkab vähendatud kujul, kuni 8 endise Ambla valla asustusüksust liituvad Tapa vallaga.

Dokumendi tekstis, joonistel ja tabelites on territoriaalseks määratlemiseks läbivalt kasutatud järgnevaid lühendeid:

- „**Järva vald**“ ehk 2017. a. haldusreformi järgselt Albu, Ambla, Imavere, Järva-Jaani, Kareda, Koeru ja Koigi valla ühinemise tulemusena moodustunud omavalitsusüksus;
- „**Asustusüksused**“ ehk kaheksa analüüsitavat asustusüksust – Ambla alevik, Käreвете alevik, Jõgisoo küla, Kukevere küla, Märjandi küla, Raka küla, Reinvere küla ja Roosna küla kokku;
- „**Väiksem Järva**“ ehk 2017. a. haldusreformi järgselt moodustunud Järva vald ilma Ambla ja Käreвете aleviku ning Jõgisoo, Kukevere, Märjandi, Raka, Reinvere ja Roosna külasta.

Töö aluseks on võetud järgnevad andmed:

- ühinenud omavalitsusüksuste senised arengukavad, eelarvestrateegiad, ühinemisleping;
- rahvastikuregistri andmed Järva valla ning ühinenud omavalitsusüksuste kohta;
- Järva valla 2018.a. eelarve, ühinenud omavalitsuste 2017. a. eelarvete täitmised;
- Eesti Hariduse Infosüsteemi (EHIS) andmed Järva valla alus- ja üldharidusasutuste kohta;
- andmed portaalist haridussilm.ee jm avalikud andmeallikad internetis;
- mõjuvaldkondi puudutav seadusandlus;
- konsultandile tellija poolt edastatud informatsioon.

Sotsiaalmajanduslikke mõjusid hinnatakse järgmiste teemade lõikes:

- asend ja ruumiline muster;

- omavalitsuse hallatavad asutused;
- elanikkonna suurus, dünaamika, vanuseline jaotus;
- haridusteenuste (alusharidus, üldharidus, huviharidus) tarbimine ning kättesaadavus;
- sotsiaaltoetuste suurused ja -teenuste kättesaadavus;
- ühistranspordi korraldus;
- omavalitsuse tulud, kulud, finantsvõimekus ning tehtud ja tulevikus vajalikud investeeringud analüüsitavates piirkondades.

2. MÕJUDE KIRJELDUS VALDKONDADES

2.1. Asend ja ruumimuster

Enam kui 9000 elanikuga Järva vald asub Kesk-Eestis, sirutudes kaarjalt Lõuna-Kõrvemaalt üle Pandivere kõrgustiku edelaosa Kesk-Eesti tasandikule. Valla keskosas asuva valla halduskeskuse Järva-Jaani alevi kaugus nii Tallinnast kui ka Tartust on u 100 km ning maakonnakeskusest Paidest u 30 km. Järva vald piirneb põhjas Tapa, Anija ja Kose vallaga, läänes Paide linna ja Türi vallaga, lõunas Põhja-Sakala ja Põltsamaa vallaga ning idas Jõgeva ja Väike-Maarja vallaga. Järva valla põhjaosa paikneb Pandivere kõrgustikul, loodeosa Kõrvemaal ja lõunaosa Kesk-Eesti tasandikul. Maastike ilmestavad peamiselt metsad ja põllumassiivid. Ligi pool kõlvikutest on metsamaa, enam kui kolmandik haritav maa. Järva valla eripäraks on suur territoorium (1223 km²) ja hõre asustus. Järva maakonna kolmest omavalitsusüksusest on Järva pindalalt suurim, moodustades 50% maakonnast, kuid rahvaarvult väikseim (29%).

Enne 2017. aastal toimunud haldusreformi koosnes praegune Järva vald seitsmest omavalitsusüksusest:

- Albu – u 1100 elanikku, pindala 257 km², asustustihedus u 4 in/km²;
- Ambla – u 2000 elanikku, pindala 167 km², asustustihedus u 12 in/km²;
- Imavere – u 900 elanikku, pindala 140 km², asustustihedus u 6 in/km²;
- Järva-Jaani – u 1500 elanikku, pindala 127 km², asustustihedus u 12 in/km²;
- Kareda – u 600 elanikku, pindala 92 km², asustustihedus u 6 in/km²;
- Koeru - u 2100 elanikku, pindala 237 km², asustustihedus u 9 in/km²;
- Koigi - u 900 elanikku, pindala 204 km², asustustihedus u 4 in/km².

Järva vallas on 106 asustusüksust – valla halduskeskus Järva-Jaani alev, viis alevikku (Ambla, Aravete, Käreve, Peetri, Koeru) ja 100 küla. Valla asustustihedus on 7,5 in/km², mis on üks madalamaid näitajaid Eestis ja ka väiksem maakonna keskmisest (11,5 in/km²). Valla rahvaarvult suurimad asustusüksused ongi endised vallakeskused, enam kui 100 elaniku on kuueteistkümnnes asustusüksuses. Palju on väikeseid külasid - 50-99 elanikku on 26 külas, 64 külas elab vähem kui 50 inimest.

Järva vald on asustatud hõredalt ja hajusalt, linnalise iseloomuga keskkonda on vaid suuremates keskustes. Tihedama asustusega on Järva-Jaani alev, 5 alevikku (sh Ambla ja Käreve) ja mõned suuremad külad.

Hõre asustus ja suur territoorium tähendavad seda, et teenuste, mida osutatakse maakonnakeskuses, tarbimiseks tuleb elanikel kohati läbida suuri vahemaid. Igas valla teeninduskeskuses (endises vallakeskuses, v.a Albu) on elanikele tagatud Järva valla enda osutatavad kodulähedased teenused.

Kuigi tuhande elanikuga Järva-Jaani alev on valla administratiivseks keskuseks, on Järva valla puhul tegu võrgustiku tüüpi omavalitsusüksusega. Kodanikulähedase vallajuhtimise ning teenuste tagamiseks on vald jaotatud neljaks teenuspiirkonnaks ja moodustatud piirkondlikud teeninduskeskused järgmiselt:

1. Albu–Ambla – enam kui 3000 elanikku, teeninduskeskus Aravetel, teeninduspunkt Amblas;

2. Järva-Jaani– Kareda – enam kui 2100 elanikku, teeninduskeskus Järva-Jaanis, kus asub ka valla juhtkond, teeninduskeskus Karedal;
3. Imavere – Koigi – ligi 1800 elanikku, teeninduskeskused asuvad Imaveres ja Koigis;
4. Koeru – üle 2000 elaniku, teeninduskeskus Koerus.

Kaheksa analüüsitavat asustusüksust moodustavad rahvaarvult ligi poole (49%) ja pindalalt kaks kolmandikku (ligikaudu 112 km²) endisest Ambla vallast (joonis 1).

Joonis 1 Järva valla paiknemine

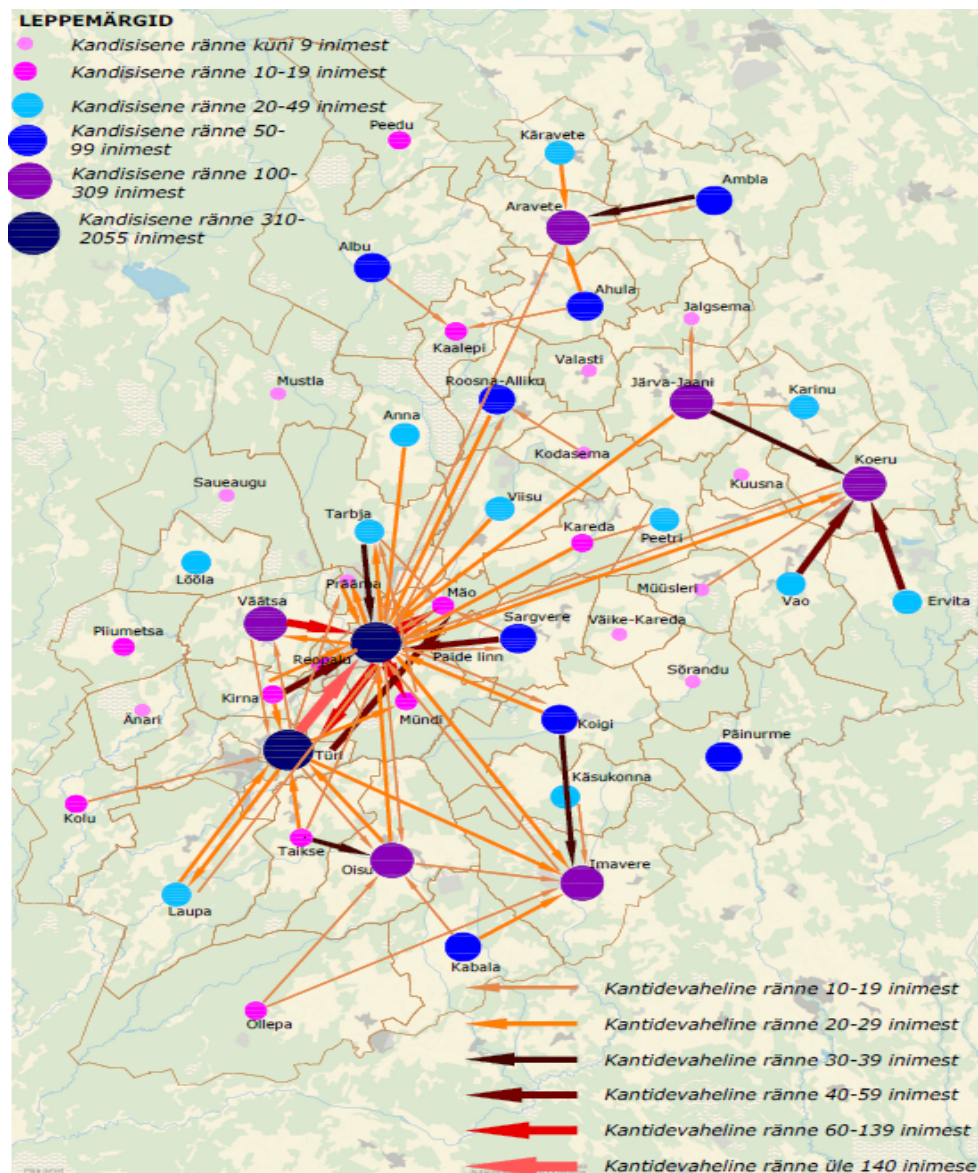
2017. a lõpus kehtestatud Järva maakonnaplaneeringu 2030+ järgi on valdav osa valla territooriumist ääreline ala (elanikest 15% ja vähem on seotud linnaga ehk maakondliku keskuse Paide linnaga). Maakonnaplaneeringus määratud hierarhia järgi asub Järva vallas neli kohaliku tasandi keskust ja neli nn lähikeskust:

- Järva-Jaani, Koeru, Aravete ja Imavere on kohalikud keskused (keskus, mis pakub kodukoha lähedal esmavajalikke teenuseid. Keskus, mis võib, kuid ei pruugi olla ka oluliseks kohaliku tasandi töökohtade pakkujaks);
- Albu, Ambla, Koigi ja Peetri on lähikeskused (keskus, mis pakub kohaliku keskusega võrreldes suhteliselt väiksemat hulka teenuseid, kuid mille roll on oluline üksikute kodulähedaste teenuste pakkumisel).

Kuna Järva vald asub geograafiliselt Eesti kesksel paigas küllalt suurel territooriumil ja erinevate liikumiskoridoride ääres, siis ei ole vallal tervikuna välja kujunenud klassikalisi tõmbekeskuseid. Valla elanikud liiguvad tööle ja teenuseid tarbima eri piirkondadesse (sh naabermaakondadesse). Kodu lähedalt on võimalik saada enamus esmatasandi teenuseid – alus- ja üldharidus, huviharidus, sotsiaalteenused, perearsti- ja osaliselt eriarstiteenus, erasektori pakutavad teenused (kaubandus jms).

Maakonnakeskusesse on mitmest piirkonnast ühistranspordiga hõlpsam pääseda kui valla halduskeskusesse Järva-Jaanis. Valdavalt kasutavad vallaelanikud isiklikku sõiduvahendit. Olulisematest teedest läbivad valda põhimaanteed nr 2 Tallinn - Tartu - Võru - Luhamaa ja nr 5 Pärnu - Rakvere - Sõmeru ning tugimaanteed nr 39 Tartu - Jõgeva – Aravete ja 13 Jägala - Käravete. Pooleteise tunni pikkuse autosõidu kaugusel on kaks Eesti suurimat linna – Tallinn ja Tartu, aga ka Viljandi ja Rakvere.

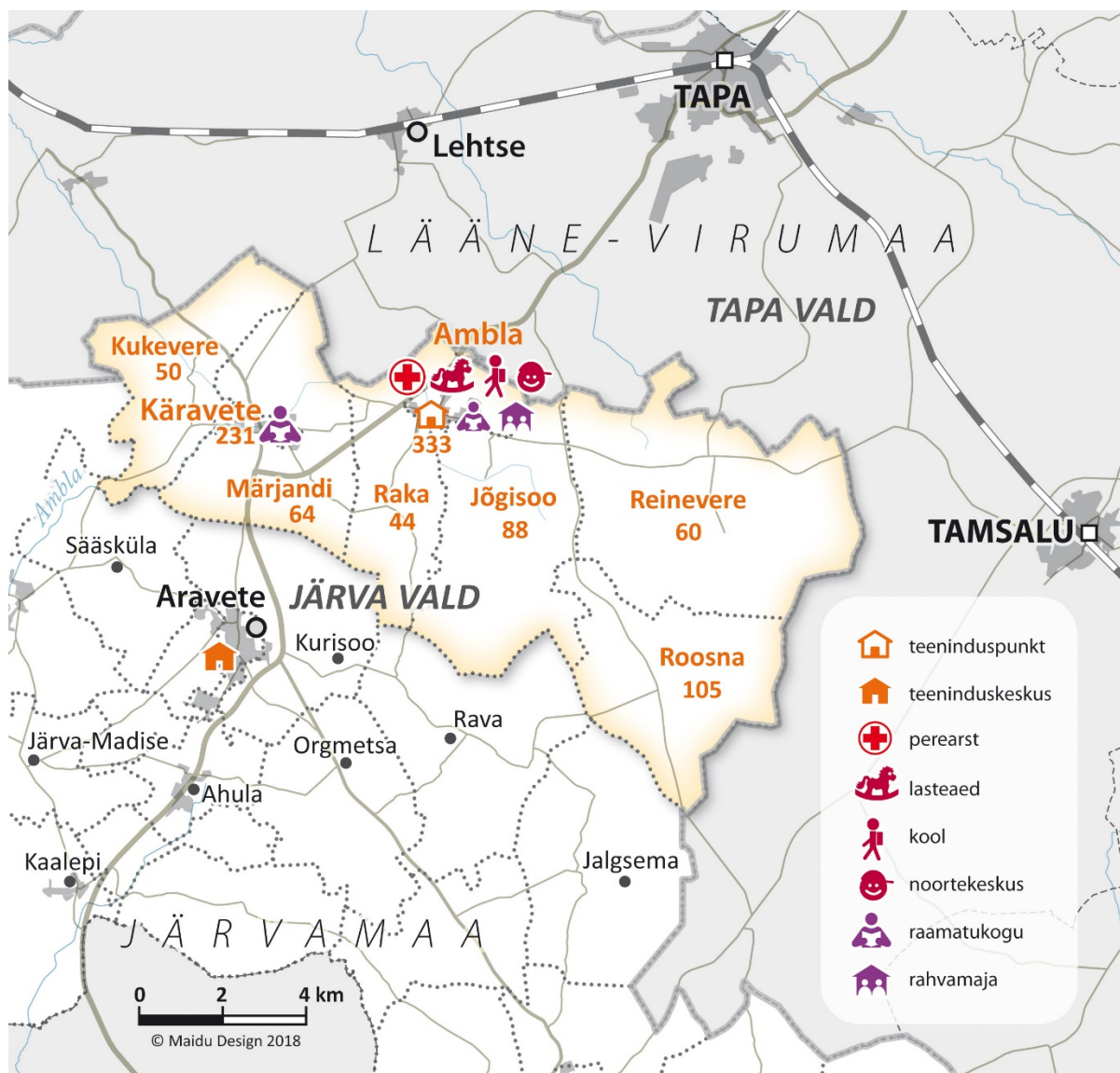
Maakondlik keskus Paide linn (ehk linn, kuhu on koondunud töökohad ja haridusasutused, regionaalsed avaliku sektori pakutavad teenused ja mitmekülgsed erasektori pakutavad teenused; keskus, kuhu inimesed igapäevaselt, eelkõige töö- ja haridusalaselt, liiguvad) on tõmbekeskuseks ja töörande sihtkohaks eelkõige linnale lähemal paiknevate kantide elanike jaoks. Ambla ja Käravete kantide side maakonnakeskusega ei ole tugev (joonis 2).

Joonis 2 Järvamaal elavate ja töötavate inimeste tööränne 2014 Allikas: Järva maakonnapiiridevaheline töö- ja eluränne 2014

Analüüsitava asustussüste pindala on kokku 112,5 km² ehk u 9,2% Järva vallast. Valdav osa valla asutustest paikneb suurima elanike arvuga Ambla alevikus (joonis 3). Asustussüste pindala ja elanike arv on täpsemalt välja toodud järgnevas loetelus:

- Ambla alevik (333 elanikku, 3,36 km²);
- Jõgisoo küla (88 elanikku, 19,24 km²);
- Kukevere küla (50 elanikku, 13,19 km²);
- Käravete alevik (231 elanikku, 1,25 km²);
- Märjandi küla (64 elanikku, 16,14 km²);
- Raka küla (44 elanikku, 11,93 km²);
- Reinevere küla (60 elanikku, 29,84 km²);
- Roosna küla (105 elanikku, 17,6 km²).

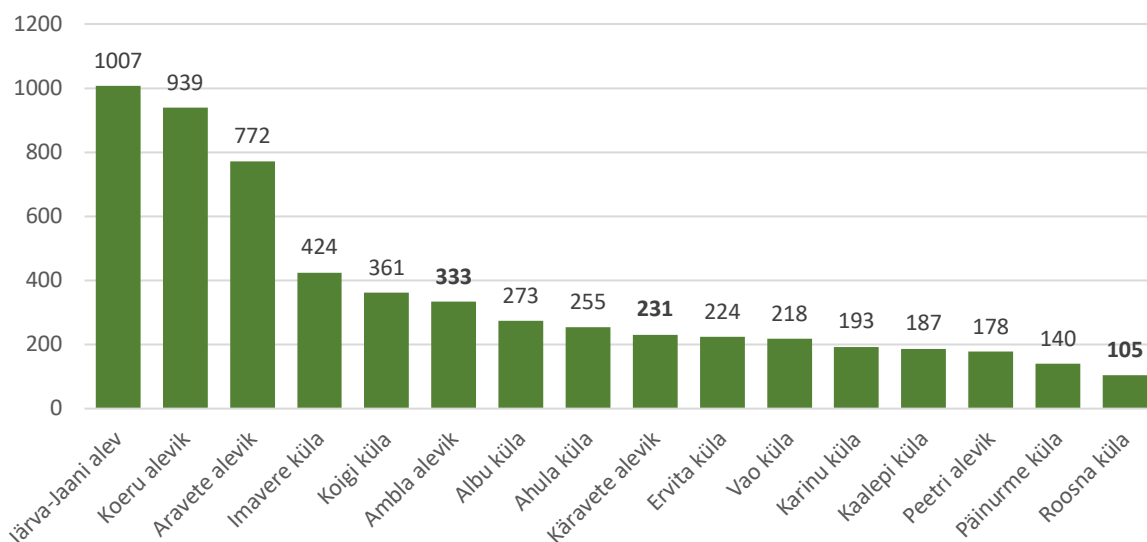
Joonis 3 Analüüsitavad asustusüksused

Järeldused:

- Haldusreformi tulemusena moodustatud Järva vald on võrgustikupõhine omavalitsusüksus, kus on väljakujunenud kohalikud keskused. Kõik need pakuvad peamisi esmavajalikke teenuseid, sh on neis ka vallavalitsuste teeninduskeskused või teenuspunkt. Seega võib väita, et funktsionaalselt on valla siseselt tegu (kuni) seitsme eraldi toimiva väiksema teenuspiirkonnaga.
- Valla elanikkond paikneb hajusalt. Üks kogu valla jaoks oluline suur tõmbekeskus puudub. Teenuseid käiakse enamasti tarbimas siiski Paides, kuid mida kaugemale maakonnakeskusest, seda nõrgem on ka side.
- Kaheksa analüüsitava asustusüksuse kogupindala on ca 112 km², mis on u 9% Järva valla pindalast (1223 km²). Võib väita, et ruumiliselt ei mõjutaks halduspiiri muutmine asustusüksuste elanike senist toimeoloogikat oluliselt. Piiri muutmisega lahuks Järva valla koosseisust suu osa endisest Ambla vallast, mis on hetkel eraldiseisev väiksem teenuspiirkond mitmete kohaliku tasandi avalike teenuseid pakkuvate asutustega.

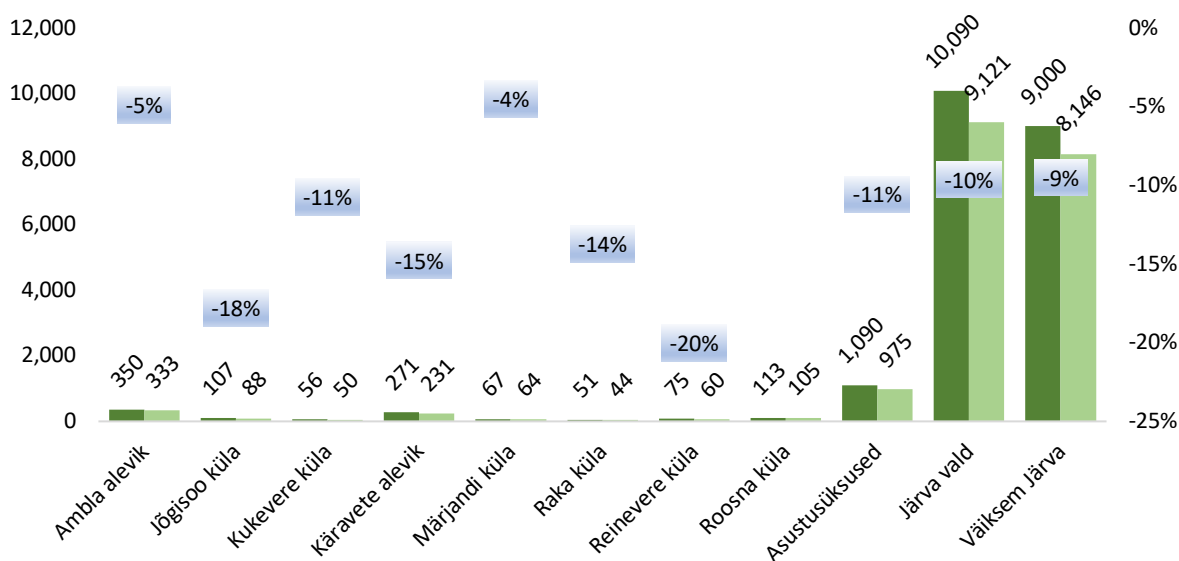
2.2. Rahvastik

Järva vallas elas rahvastikuregistri andmetel seisuga 1.01.2018 9121 inimest. Valla suuremad asustusüksused on välja toodud joonisel 4. Kaheksast analüüsitavast asustusüksusest on selgelt suuremad Ambla alevik (333 elanikku) ja Käravete alevik (231 elanikku), enam kui 100 inimest elab veel ka Roosna külas. Teised asustusüksused on väiksema elanike arvuga. Kokku elas 2018. a alguse seisuga vastavates asustusüksustes 975 inimest, mis moodustab 10,7% kogu Järva valla elanikest.

Joonis 4 Rahvaarv Järva valla suuremates asustusüksustes 2018

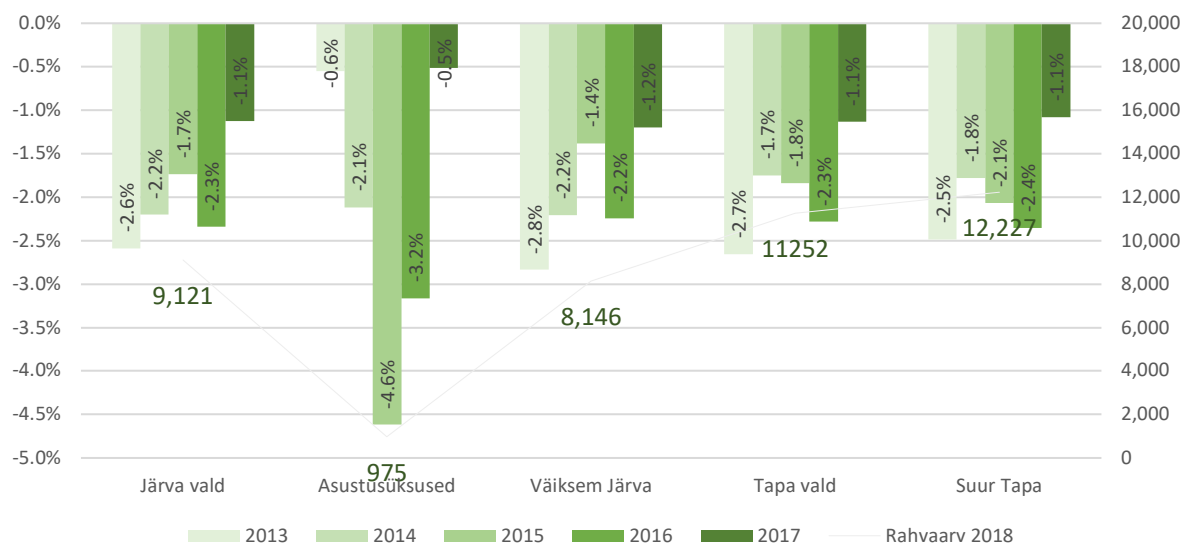
Perioodil 2013-2018 on valla elanike arv vähenenud 956 võrra ehk ca 9,5%. Analüüsitavatest asustusüksustest on viimase viie aasta jooksul elanikke kaotanud kõik. Enim on inimesi lahkunud Käravete alevikust (-15% ehk 40 elanikku), Jõgisoo külast (-18% ehk 19 elanikku) ja Reinavere külast (-20% ehk 15 elanikku). Kõige vähem on võrreldes olemasoleva elanikkonnaga elanike kaotanud Märjandi küla (-4% ehk 3 elanikku) ja Ambla alevik (-5% ehk 15 elanikku). Kokku on asustusüksustes elanike arv viie aastaga kahanenud 10,6% ehk 115 võrra, mis on protsendipunkti võrra enam kui vallas tervikuna (vt joonis 5).

Joonis 5 Rahvaarvu muutus Järva vallas ja asustusüksustes 2013 vs 2018

Vallas tervikuna on elanike arv on kasvanud või jäänud stabiilseks vaid mõnes väiksemas külas. Valdavas osas asustusüksustest on see vähenenud - enim Aravete alevikus (-112), Koeru alevikus (-82) ja Järva-Jaani alevis (-75). Detailne ülevaade rahvaarvu muutustest kõikides Järva valla asustusüksustest on välja toodud lisas 1.

Rahvaarvu vähenemine viimasel viiel aastal on olnud Järva vallas (-9,5%) võrrelduna Tapa vallaga (-9,3%) samas suurusjärgus. Sarnane on ka kahanemise tempo aastate lõikes. 2017. aastal vähenes rahvaarv mõlemas vallas võrreldes eelnevate aastatega oluliselt vähem (joonis 6).

Joonis 6 Rahvaarvu muutus aastate lõikes Järva vallas ja Tapa vallas 2013-2018

Loomulik iive on Järva vallas negatiivne. Perioodil 2013-2017 on aasta keskmiselt sündinud 93 last ja surnud 126 inimest ehk loomuliku iibe tulemusena on rahvaarv vähenenud u 30 elaniku võrra aastas. Summaarne sündimuskordaja on allpool rahvastiku taastevõime taset. Rahvaarvu kahanemist vallas on lisaks negatiivsele loomulikule iibele oluliselt võimendanud negatiivne rändeiive. Perioodil 2013-2017 on aastas keskmiselt lahkunud u 160 elanikku.

Sünnide ja surmade arv on asustusüksustes olnud stabiilne – keskmiselt 8 last ja 12 lahkunut aastas. Sünnid moodustavad keskmiselt 8% valla sündidest ja surmad 10%. Rändeliikumised on olnud aastati väga erineva suurusega (joonis 7).

Joonis 7 Loomulik- ja rändeiive Järva vallas aastatel 2013-2017

Viimase viie aasta vältel on analüüsitud asustusüksuste rahvaarv loomuliku iibe tulemusena kahanenud keskmiselt u 5 inimese ja rände tulemusena 18 inimese võrra aastas. Järva valla elanike arv tervikuna on samuti kahanenud eelkõige rände tõttu (keskmiselt -159 inimest aastas) ning väiksemal määral loomuliku iibe tõttu (keskmisel -33 inimest aastas, vt tabel 1).

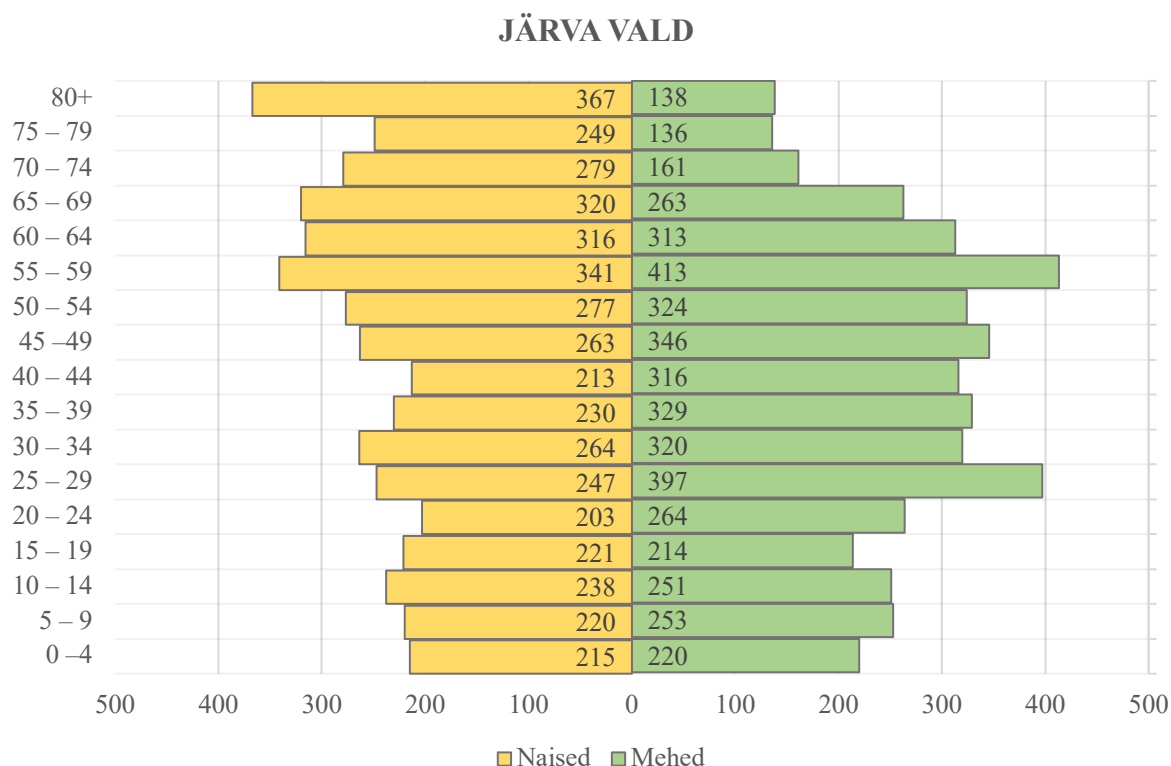
Tabel 1 Kogu ja aastakeskmine loomulik- ja rändeiive perioodil 2013-2017

	Sündide arv	Surmade arv	Loomulik iive	Rändesaldo	Keskmine sündide arv	Keskmine surmade arv	Keskmine loomulik iive	Keskmine rändesaldo
Ambla alevik	15	22	-7	-10	3,0	4,5	-1,5	-1,9
Jõgisoo küla	4	3	1	-20	0,8	0,6	0,2	-4,0
Kukevere küla	1	4	-3	-3	0,2	0,8	-0,6	-0,6
Käravete alevik	9	13	-4	-36	1,8	2,5	-0,7	-7,3
Märjandi küla	3	1	2	-5	0,6	0,3	0,3	-0,9
Raka küla	0	6	-6	-1	0,0	1,2	-1,2	-0,2
Reinevere küla	1	4	-3	-12	0,2	0,9	-0,7	-2,3
Roosna küla	5	7	-2	-6	1,0	1,4	-0,4	-1,2
Asustus-üksused	38	61	-23	-92	8	12	-5	-18
Järva vald	466	629	-163	-793	93	126	-33	-159
Väiksem Järva	428	568	-140	-701	86	114	-28	-140

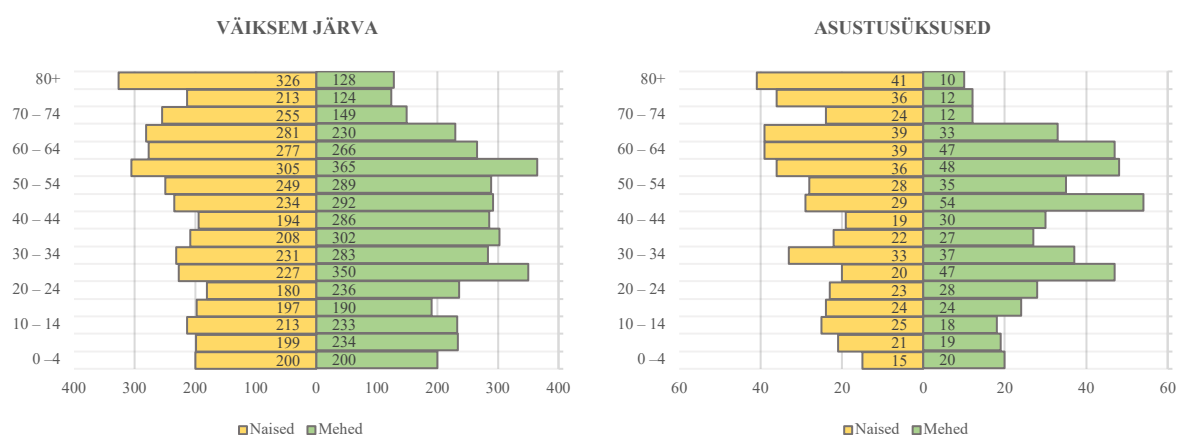
Elanikkonna vanuseline struktuur on madala sündimuse ja väljarände tulemusena raskuskeskmega vanemates vanusrühmades. Tegemist on vananeva rahvastikuga, kus eakate arvukus suureneb nii suhtes muudesse vanusrühmadesse kui ka absoluutväärtuses. See on iseloomulik suurele osale Eestist.

Kuigi tervikuna on meeste ja naiste arv peaaegu tasakaalus, siis vanuses 20-59 on meeste arv läbivalt, kokku kolmandiku võrra, suurem. Ehk elukaaslase leidmine piirkonnast ja pere loomine ei ole kõigile võimalik. Alates 65. eluaastast on tulenevalt erinevast keskmisest elueast oluliselt enam naisterahvaid. Lastepõlvkonnad on väiksemad kui vanemate põlvkonnad ning arvestades sündimuskordajat ja väljarännet langeb sündide arv eeldatavalt tulevikus veelgi. Tööealise elanikkonna suuremad vanuserühmad 55-64 eluaastat on enam kui kolmandiku võrra arvukamad tööturule sisenevatest vanuserühmadest (10-19).

Olulised erinevused ilmevad aga juhul, kui vaadata eraldi analüüsitavate asustusüksuste ja ülejäänud valla rahvastikupüramiide – kaheksas asustusüksuses on selgelt väiksem väikelaste ja noorema elanikkonna osakaal (joonised 8 ja 9).

Joonis 8 Rahvastiku soolis-vanuseline jaotus seisuga 1.01.2018 a.

Joonis 9 Rahvastiku soolis vanuseline jaotus asustusüksustes ja ülejäänud Järva vallas 1.01.2018 a.

Vanusstruktuur on nii Järva maakonnas kui ka Järva vallas Eesti keskmisega võrreldes vähem jätkusuutlik – laste ja noorte osakaal elanikkonnas on keskmisest madalam, eakate oma kõrgem.

Järva valla elanike koguarvust moodustavad asustusüksused kokku alla 10%. Asustusüksustes on eelkooliealiste (0-6 eluaastat) ja põhikooli eas (7-15) olevate laste osakaal rahvastikus madalam. Tööealiste osakaal on aga selle võrra suurem (eriti Jõgisoo ja Märjandi külades). Eakate osakaal on võrdselt 21%, aga asustusüksuste külades on suur erinevus, Raka külas nt koguni 45% (vt tabel 2 ja tabel 3).

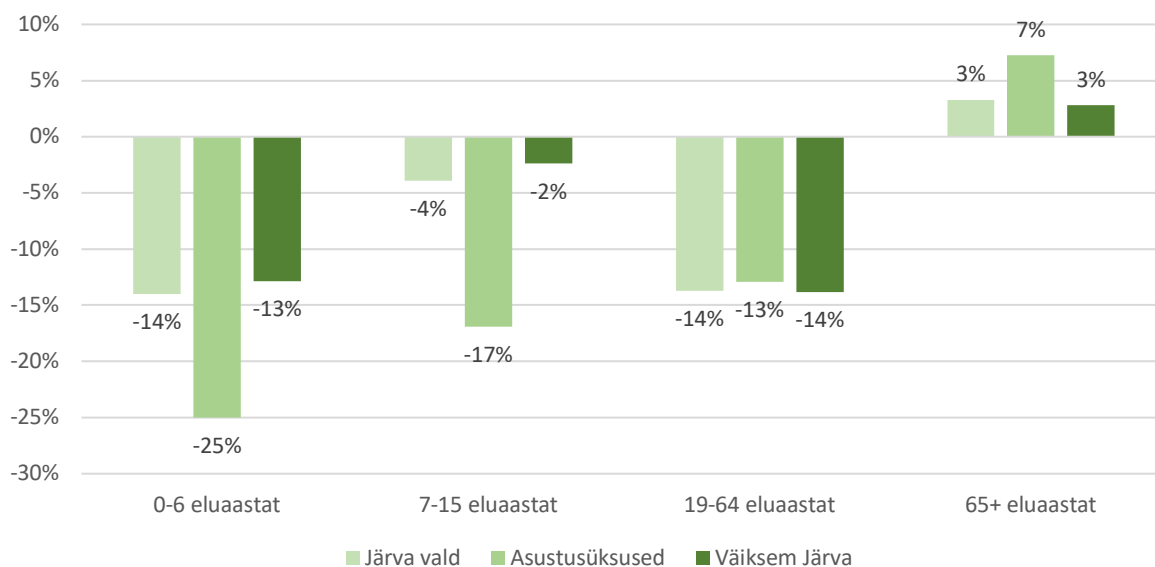
Tabel 2 Elanike arv vanuserühmades 2018

	Elanike arv	0-6 eluaastat	7-18 eluaastat	19-64 eluaastat	65+ eluaastat
Ambla alevik	333	24	34	199	76
Jõgisoo küla	88	4	6	67	11
Kukevere küla	50	2	4	30	14
Käravete alevik	231	10	30	148	43
Märjandi küla	64	4	12	43	5
Raka küla	44	0	2	22	20
Reinevere küla	60	2	7	36	15
Roosna küla	105	5	8	69	23
Järva vald	9121	621	1123	5464	1913
Asustusüksused	975	51	103	614	207
Väiksem Järva	8146	570	1020	4850	1706

Tabel 3 Elanike arvu ja vanuserühmade osakaal kogurahvastikust

	Elanike arv	0-6 eluaastat	7-18 eluaastat	19-64 eluaastat	65+ eluaastat
Ambla alevik	2,8%	7%	10%	60%	23%
Jõgisoo küla	0,8%	5%	7%	76%	13%
Kukevere küla	0,4%	4%	8%	60%	28%
Käravete alevik	2,0%	4%	13%	64%	19%
Märjandi küla	0,5%	6%	19%	67%	8%
Raka küla	0,4%	0%	5%	50%	45%
Reinevere küla	0,5%	3%	12%	60%	25%
Roosna küla	0,9%	5%	8%	66%	22%
Asustusüksused	8,3%	5%	11%	63%	21%
Järva vald	100,0%	7%	12%	60%	21%
Väiksem Järva	91,7%	7%	13%	60%	21%

Viimase viie aasta jooksul on nooremate vanuserühmade (0-18) arvukus kogu vallas vähenenud, samas asustusüksustes on olnud kahanemine oluliselt kiirem. Koolieelikute hulgas -25% ja kooliealiste hulgas -17%, kui vallas tervikuna oli see vastavalt -14% ja -4%. Teisalt on eriti kiiresti on kahanenud tööealiste (vanusegrupp 19-64) arvukus kokku 870 inimese võrra, nendest asustusüksustes 91 võrra. Eakate arv on kogu vallas kasvanud, seejuures on see proportsionaalselt kasvanud enam asustusüksustes (joonis 10 ja tabel 4).

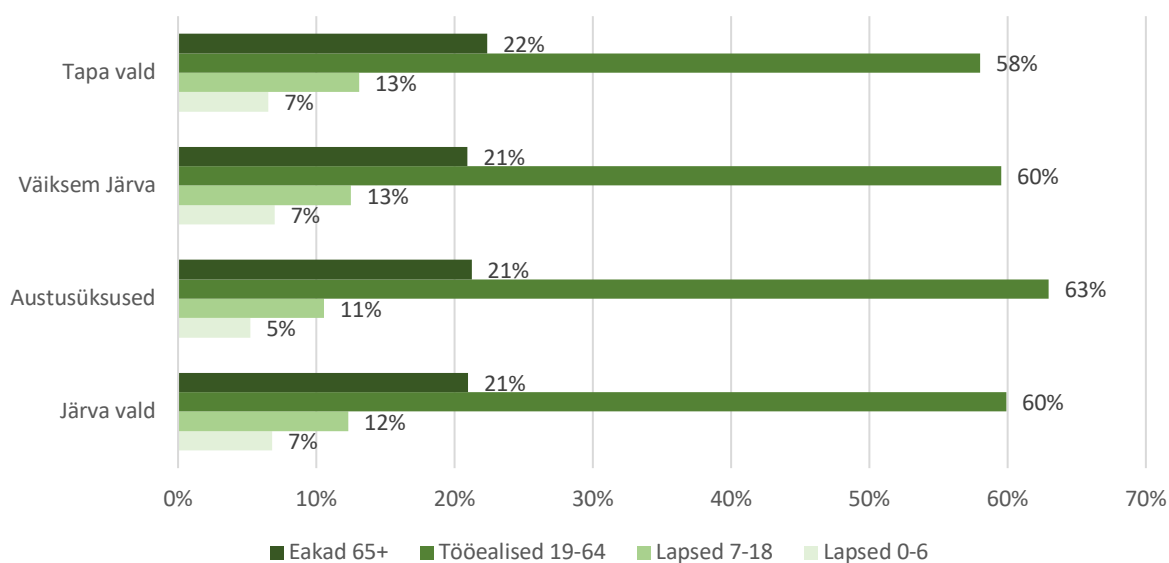

Joonis 10 Vanuserühmade arvukuse muutus 2013-2018

Tabel 4 Rahvaarv ja muutus vanuserühmades 2013 – 2018

	0-6 eluaastat	7-15 eluaastat	19-64 eluaastat	65+ eluaastat
Järva vald 2018	621	1123	5464	1913
Järva vald 2013	722	1169	6334	1852
Asustusüksused 2018	51	103	614	207
Asustusüksused 2013	68	124	705	193
Väiksem Järva 2018	570	1020	4850	1706
Väiksem Järva 2013	654	1045	5629	1659

Eelkooliealiste laste osakaal rahvastikus on Järva vallas võrreldes Tapa vallaga võrdne, koolieas laste osakaal on 1% väiksem. Teisalt on Järva vallas enam tööealisi elanikke ja u 2% võrra vähem eakaid vanuses 65 ja enam eluaastat (joonis 11).

Joonis 11 Rahvaarvu osakaal vanuserühmades võrrelduna Tapa vallaga 2018

Järeldused:

- Järva valla kümnest suuremast asulast kaks jäävad analüüsitavasse piirkonda, kokku moodustavad kaheksa asustusüksuse elanikud (975) 10,6% Järva valla (9121) elanikest. Enam kui pool analüüsitavate asustusüksuste elanikest elab Ambla ja Käravete alevikes.
- Asustusüksuste elanike arv on viimase viie aasta jooksul vähenenud 11% võrra, ülejäänud Järva vallas aga 9% võrra. Ehk rahvastikutrendid on asustusüksustes võrreldes ülejäänud Järva vallaga olnud veidi negatiivsemad, seda ka võrreldes Tapa vallaga, kus elanike arv on samuti vähenenud samas suurusjärgus Järva valla kui tervikuga.
- Asustusüksuste elanike vanusstruktuur on võrreldes ülejäänud Järva vallaga ning ka Tapa vallaga suurema raskuskeskmega tööelistel. Samas on eakate osakaal nii asustusüksustes kui ka ülejäänud Järva vallas veidi väiksem kui Tapa vallas.

Detailsem andmeülevaade rahvastiku koosseisust ja demograafilistest näitajatest on välja toodud lisas 1.

2.3. Asutused

Järva valla halduskeskus asub Järva-Jaani alevis. Valla erinevaid piirkondi teenindavad viis teeninduskeskust (Aravete, Imavere, Koeru, Koigi ja Peetri) ning teeninduspunkt Amblas. Kohtadel on korraldatud ametnike vastuvõttude ja erinevate teenuste pakkumine. Ambla teeninduspunkt asub endises Ambla vallamajas ja seal töötavad kohapeal sekretär, sotsiaalosakonna juhataja, finantsosakonna juhataja, kaks vanemraamatupidajat, elektrispetsialist ja koristaja. Vastu võtab ka Albu-Ambla piirkonnajuht, kelle ülesanne on igapäevaste küsimuste lahendamine piirkonnas (talihoolduse, haljasalade, tänavavalgustuse, mänguväljakute, ühistranspordi jne järelevalve tegemine).

Tulenevalt elanike hajusast paiknemisest ja keskuste omavahelisest kaugusest pole ilmselt ka tulevikus otstarbekas teenuseid suures mahus koondada, mis tähendab, et valla juhtimisel on vaja kasutada nn võrgustikupõhist mudelit.

Vallas on kolm eraldiseisvat lasteaeda: Imavere Lasteaed Mõmmi, Järva-Jaani Lasteaed Jaanilill ja Koeru Lasteaed Päikeseratas. Lisaks 4 lasteaeda, mis tegutsevad kooli juures: Albu Põhikool (lasteaiarühmad nii Ahulas kui ka Albus), Ambla-Aravete Kool (lasteaiarühmad nii Amblas kui ka Aravetel), Koigi Kool ja Peetri Kool.

Munitsipaalomandis üldhariduskoole on vallas kaheksa. Neist kolm suuremat kooli, Aravete Keskkool, Järva-Jaani Gümnaasium ja Koeru Keskkool, pakuvad ka gümnaasiumiharidust. (Järva-Jaani Gümnaasiumi juures töötab ka kaugõppeosakond, kus on õpilaselamu ja võimalik õppida mittetatsionaarses õppevormis). Teised koolid on Albu Põhikool, Ambla-Aravete Kool, Imavere Põhikooli, Koigi Kooli ja Peetri Kooli. Lisaks riigikool Nurme Kool, mis pakub haridust hariduslike erivajadustega lastele.

Järva valla ainukene huvikool on Koeru Muusikakool (49 õpilast). Huvitegevuses on võimalik osaleda kõikides valla koolides.

Kokku tegutseb vallas 7 noortekeskust: Albu Noortekeskus, Ambla Noortekeskus, Aravete Noortekeskus, Imavere Valla Avatud Noortekeskus, Järva-Jaani Avatud Noortekeskus, Koeru Noortekeskus ning Koigi Noortekeskus.

Järva valla eri piirkondades on kokku 7 kultuuri- ja rahvamaja. Ambla Kultuurikeskuse alla kuuluvad Aravete ja Ambla kultuurimajad. Albu Rahvamajade alla kuuluvad Albu ja Ahula rahvamajad. Lisaks on kultuuri- ja rahvamajad Järva-Jaanis, Koerus, Imaveres, Peetris ja Päinurmes. Avalikus kasutuses on 7 spordisaali – Ahula, Aravete, Imavere, Järva-Jaani, Kareda, Koeru ja Koigi.

Kõikides valla piirkondades on olemas ka raamatukogud. Raamatukogud asuvad Ahulas, Albus, Amblas, Aravetel, Ervital, Imaveres, Järva-Jaanis, Peetris, Karinul, Koerus, Koigis, Käravetel, Käsukonnas, Päinurmes ning Vaol.

Järva vallavalitsus haldab nelja hoolekandetasutust. Aravete Hooldekeskus osutab ööpäevaringset hooldust ja põetust. Ahula Sotsiaalne Varjupaik osutab üldhoolekandeteenust. Imavere Päevakeskuses osutatakse erihoolekandeteenuseid. Koeru Perekodu on asenduskodu.

Kokku on Järva vallas erinevaid omavalitsuse asutuste tegevuskohti 64, neist 7 asuvad analüüsitavates asustusüksustes. Asustusüksuste siseselt on asutused koondunud Ambla alevikku, väljaspool mida asub vaid raamatukogu Käravetel (tabel 5).

Tabel 5 Järva valla asutuste tegevuskohad analüüsitavates asustusüksustes

Asutused	Ambla alevik	Käravete alevik	Asustusüksused	Järva vald	Väiksem Järva
Lasteaiad	1		1	9	8
Koolid	1		1	8	7
Kultuuriasutused	1		1	7	6
Raamatukogud	1	1	2	15	13
Noortekeskused	1		1	7	6
Sportisaalid	0		0	7	7
Sotsiaalasutused	0		0	4	4
Haldushooned	1		1	7	6
Kokku			7	64	57

Järeldused:

- Asutuste paiknemine Järvavallas on tüüpiline võrgustikupõhisele omavalitsusüksusele - väljakujunenud kohalikes keskustes pakutakse kõiki peamisi esmavajalikke teenuseid (üldvalitsemine, lasteaed, kool, raamatukogu, kultuuri- ja sporditegevuse võimalused).
- Ambla-Käravete piirkonnas on lisaks lasteaiale ja koolile ka kaks kultuurimaja, raamatukogu, noortekeskus. Seega on peamised kohaliku omavalitsuse teenuseid pakkuvad asutused piirkonnas olemas ning otsest vajadust vastavaid teenuseid mujal tarbimas käia ei ole.

2.4. Haridus

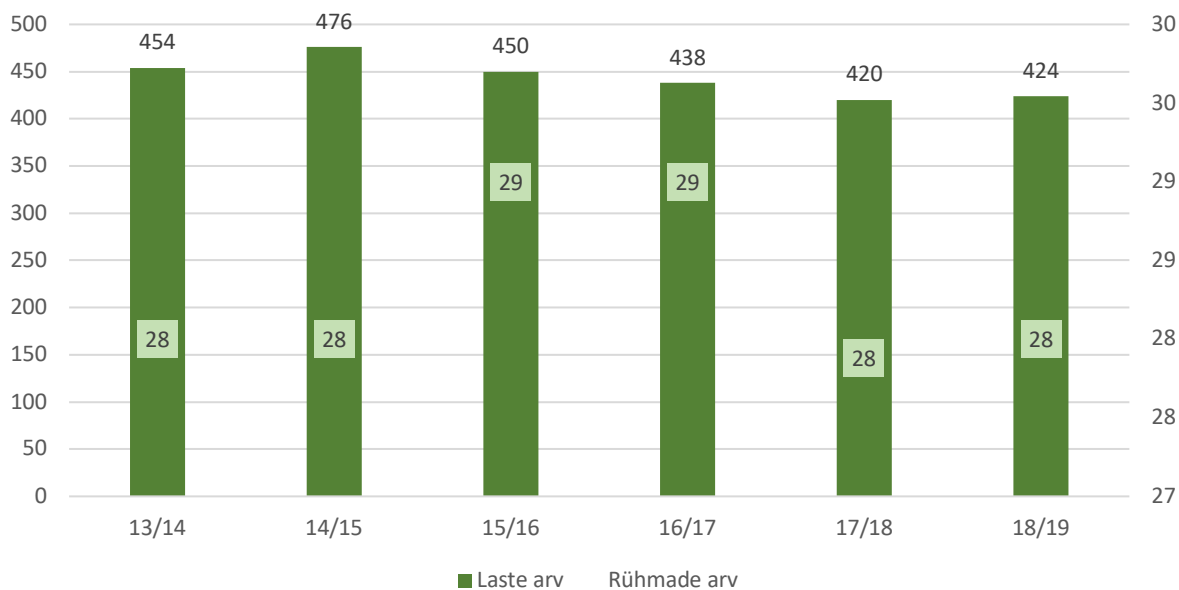
Alus- ja üldharidusasutuste nimekirjades on kokku ligi 1400 Järva valda registreeritud last, neist 10% (128) omandab haridust väljaspool valda. Asustusüksuste ja ülejäänud Järva valla vahel suurt erinevust ei ole - 85% asustusüksuste omandab haridust Järva vallas (98 last 116st). Ülejäänud vallas on väljaspool käijaid veelgi vähem (alla 10%) - 110 last 1279st (tabel 6).

Tabel 6 Järva valla lapsed haridusasutustes õppeaastal 2018/2019

	Ambla alevik	Jõgisoo küla	Kukevere küla	Käravete alevik	Märjandi küla	Raka küla	Reinevere küla	Roosna küla	Asustus-üksused	Järva vald	Väiksem Järva
Oma valla lasteaia	16	1	0	7	1	0	1	1	27	398	371
Oma valla põhikoolis	25	5	1	17	8	2	3	6	67	808	741
Oma valla gümnaasiumi	1	0	0	1	1	0	1	0	4	61	57
Mujal lasteaia	0	0	1	1	0	0	1	0	3	17	14
Mujal põhikoolis	2	1	1	2	3	0	0	0	9	65	56
Mujal gümnaasiumis	2	0	1	1	1	0	1	0	6	46	40
Kokku	46	7	4	29	14	2	7	7	116	1 395	1 279

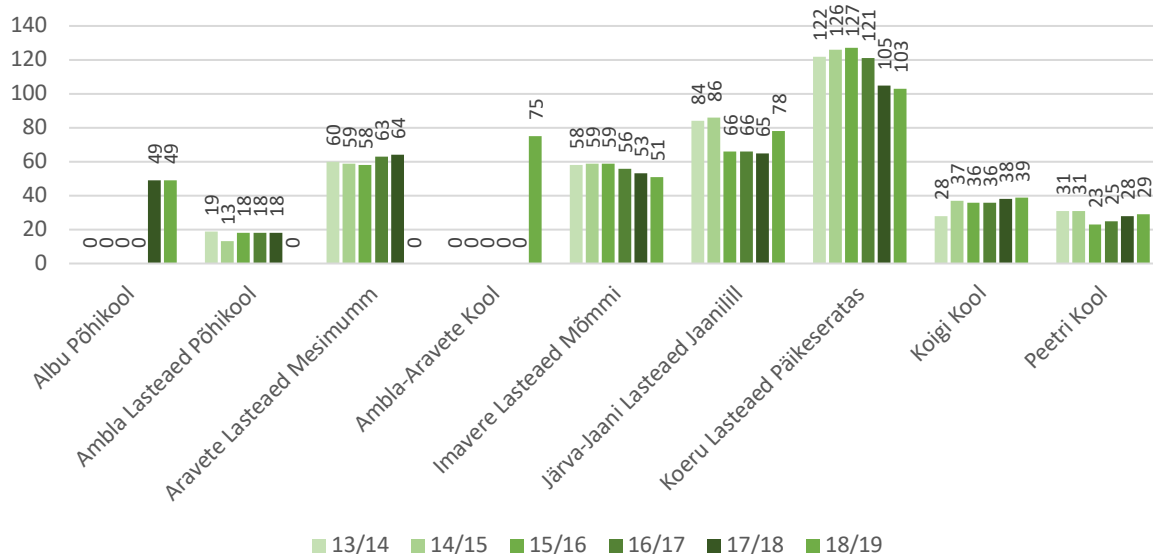
2.4.1. Alusharidus

Järva valla lasteaedade 28-s rühmas käib 2018/2019 õppeaastal 424 last. Kui rühmade arv on püsinud stabiilsena, siis laste koguarv on viimastel aastatel paarikümne võrra vähenenud (joonis 12).

Joonis 12 Laste ja rühmade arv Järva valla lasteaiades õppeaastatel 13/14 kuni 18/19 (EHIS)

Laste arvu muutus on alusharidust pakkuvates asutustes olnud erisuunaline. Toimunud on ka asutuste reorganiseerimisi, nt Aravete Lasteaed Mesimumm ja Ambla Lasteaed Põhikool tegutsevad alates 2018/2019 õppeaastast ühe asutusena Ambla-Aravete Kool (joonis 13).

Joonis 13 Laste arv Järva valla lasteaiades õppeaastatel 13/14 kuni 18/19 (EHIS)

96% valla lastest käib lasteaias Järva vallas. Asustusüksustes on see 90% (27 30st lapsest käib oma valla lasteaias) ja mujal vallas 96%. Suuremates asulates käivad praktiliselt kõik lapsed oma valla lasteaias - Ambla alevikus on see näitaja 100% ja Käravete alevikus 88% (7 last 8st käib oma valla lasteaias). Teiste omavalitsuste lasteaias käib kokku kolm last, nendest kaks Tapa vallas (tabel 7).

Tabel 7 Järva valla lapsed lasteaedades õppeaastal 2018/2019 (EHIS)

	Ambla alevik	Jõgisoo küla	Kukevere küla	Kärvete alevik	Märjandi küla	Raka küla	Reinevere küla	Roosna küla	Asustusüksused	Järva vald	Väiksem Järva
Albu Põhikool	2							1	3	45	42
Ambla-Aravete Kool	14	1		7	1		1		24	69	45
Imavere Lasteaed Mõmmi									0	50	50
Järva-Jaani Lasteaed Jaanilill									0	76	76
Koeru Lasteaed Päikeseratas									0	100	100
Koigi Kool									0	36	36
Peetri Kool									0	22	22
valla lasteaias	16	1	0	7	1	0	1	1	27	398	371
Tapa vald			1	1					2	3	1
Paide linn									0	3	3
Mujal							1		1	11	10
Mujal lasteaias	0	0	1	1	0	0	1	0	3	17	14
valla lasteaias	100%	100%	0%	88%	100%		50%	100%	90%	96%	96%

Ambla-Aravete Kooli lasteaias Ambla tegevuskohas tegutseb 1 lasteaiarühm, mis teenindab peamiselt oma piirkonda (2017/2018 õppeaastal oli 18st lapsest 16 asustusüksustest).

Järva valla lasteaedades on õppevahendite ja majanduskulude lapsevanemate poolt kaetava osa ehk osalustasu määr lasteaedade lõikes erinev. Ambla-Aravete Koolis on see (sõltumata laste arvust peres) 15 eurot kuus, valla teistes asutustes jääb 14 ja 25 euro vahele. Toidupäeva maksumus 2018. aastal oli Ambla-Aravete Kooli Ambla tegevuskohas 1,2 eurot päeva kohta, vallas teistes asutustes enamjaolt kõrgem (kuni 1,75€).

Tapa valla lasteaedades on lapsevanema poolt kaetava osa määraks ühes kuus ühe lasteasutuses käiva lapse kohta 6% kehtivast miinimumpalgast ehk hetkeseisuga 30 eurot, pere teise lasteasutuses käiva lapse kohta 4% ehk 20 eurot ning pere kolmanda ja enama lasteasutuses käiva lapse kohta tasu ei võeta.

Järva valla koolieelse lasteasutuse vanema poolt kaetava osa määra ja toiduraha katmiseks, on õigus perekonnal, kelle pere netosissetulek ühe pereliikme kohta jääb alla vallavolikogu kehtestatud madala sissetuleku piiri (2018. aastal 280 eurot), taotlema toetust 60% lapsevanema tasutavast määra 60%. Tapa vallas tasub koolieelses lasteasutuses käiva rahvastikuregistri andmetel Tapa valla lapse toidukulu vald eelarvest ehk lapsevanemale kulu ei teki. Seega võivad täiskoormusel lasteaias käiva lapsega seonduvad kulud olla vanematele Järva vallas veidi kõrgemad.

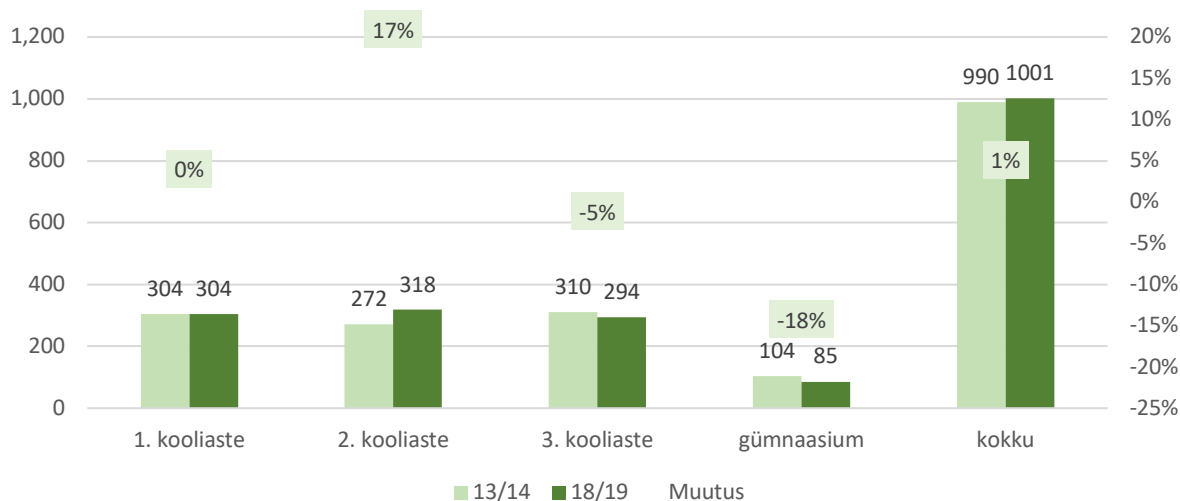
Järva vald osaleb teiste omavalitsuste munitsipaalomandis lasteaedade tegevuskulu katmises vastavalt asutuste tegevuskulu arvestuslikule maksumusele.

Järeldused:

- Järva valla lasteaiad teenindavad oma piirkondi – seda nii asustusüksustes kui ka ülejäänud vallas. Vaid üksikud valla lapsed käivad lasteaedades mujal. Asustusüksuste 30 lasteaialapsest käib väljaspool valda lasteaias vaid 3 last.
- Selgelt tuleb esile ka valla nn mitmekeskuselisus – Ambla aleviku piirkonna lapsed käivad lasteaias Amblas jne.
- Hetkel on lasteaias osalustasu Järva valla asustusüksuste lasteaias võrreldes Tapa vallaga soodsam, kuid samas ei tule Tapa vallas vanematel tasuda laste toidukulu eest.
- Eelnevast tulenevalt saab väita, et juhul, kui asutused jätkavad samal kujul, ei avalda halduspiiri muutmine alusharidusteenusele tarbimismustrile märkimisväärset mõju – täna tarbitakse alusharidusteenust kodu lähedal eeldatavalt oleks see nii ka edaspidi.

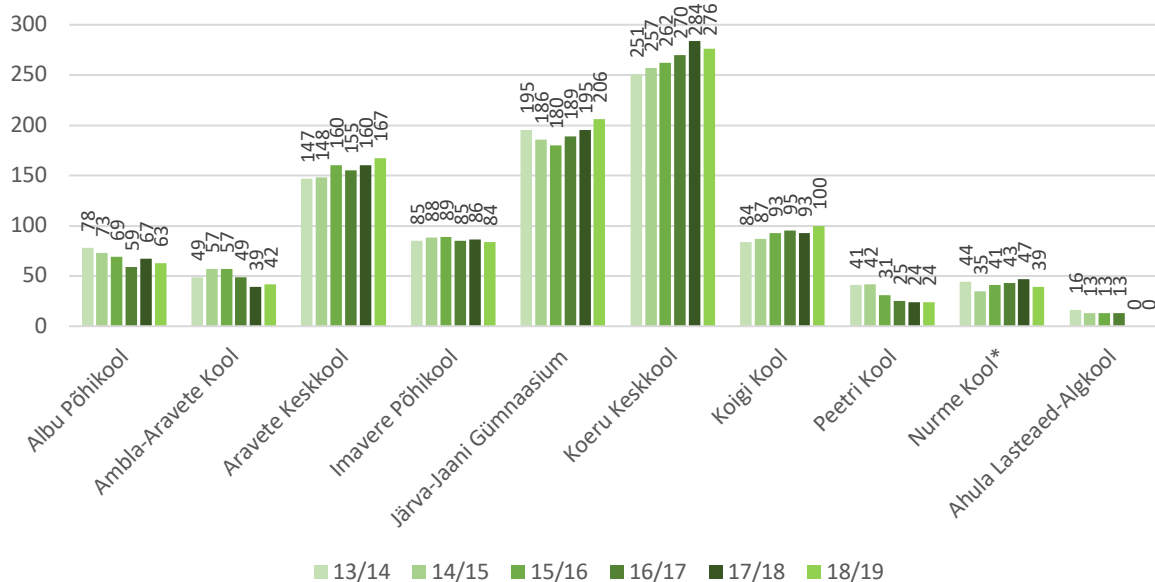
2.4.2. Põhi- ja gümnaasiumiharidus

Järva valla koolides omandab põhiharidust 916 last ja kolmes gümnaasiumis gümnaasiumiharidust 85 last. Õppeaastate 13/14 ja 18/19 võrdluses on õpilaste arv esimeses kooliastmes jäänud muutumatuks, teises kasvanud ja kolmandas kahanenud. Kokku on õpilaste arv valla koolides kuue aasta jooksul jäänud stabiilseks ehk kasvanud 1% (joonis 14).

Joonis 14 Õpilaste arv Järva vallas kooliastmete lõikes õppeaastatel 13/14 ja 18/19 (EHIS)

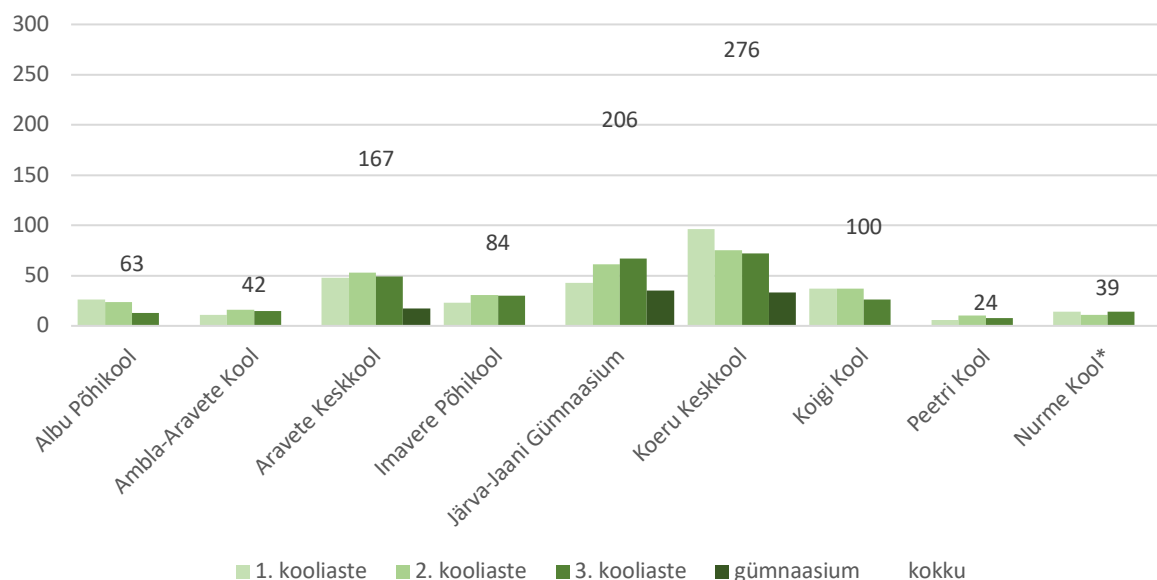
Perioodil 2013-2018 on õpilaste arv mõnevõrra suurenenud kõikides valla gümnaasiumides (seda põhikooliastmete arvel) ja Koigi Koolis. Teistes koolides on õpilaste arv kahanenud. Perioodil on suletud Ahula Lasteaed-Algkool (joonis 15).

Joonis 15 Õpilaste arv Järva valla koolides õppeaastatel 13/14 kuni 18/19 (EHIS)

Valla põhikoolides on kõikides 9. klassi. Mitmed neist on väga väikese õpilaste arvuga - Peetri Koolis õpib 2018/2019 õppeaastal vaid 24 last ja Aravete-Ambla Koolis 42 last. Alla saja lapse õpib veel Albu Põhikoolis (63 last) ja Imavere Põhikoolis (84 last), teised koolid on suuremad ning need on vähemalt lähimate aastate vaates piisavalt suure õpilaste arvuga ja seega

kestlikud. Esimese kooliastme suurus võrreldes teise ja kolmandaga on koolides erinev. Ambla-Aravete Koolis, Peetri Koolis, Imavere Põhikoolis ja eriti Järva-Jaani Gümnaasiumis on järgnevatel aastatel oodata õpilaste arvu kahanemist. Koeru Keskkoolis seevastu on I aste suurim (joonis 16).

Joonis 16 Õpilaste arv Järva valla koolides kooliastmete lõikes õppeaastal 18/19 (EHIS)

Enam kui 93% valla lastest (kokku 808 last) õpib oma valla põhikoolides, mujal õppijaid on kokku vaid 65. Asustusüksustes on see näitaja 88% - 76st põhikooliõpilasest õpib Ambla-Aravete Koolis 31 õpilast (eelkõige Ambla aleviku lapsed), Aravete Keskkoolis 36 õpilast (eelkõige Käravete aleviku lapsed) ja väljaspool Järva valda 9 õpilast, neist 8 Tapa vallas (tabel 8).

Tabel 8 Järva valla lapsed põhikooli statsionaarses õppees õppeaastal 2018/2019 (EHIS)

	Ambla alevik	Jõgisoo küla	Kukevere küla	Käravete alevik	Märjandi küla	Raka küla	Reinevere küla	Roosna küla	Asustusüksused	Järva vald	Väiksem Järva
Albu Põhikool									0	59	59
Ambla-Aravete Kool	18	4			2		3	4	31	34	3
Aravete Keskkool	7	1	1	17	6	2		2	36	146	110
Imavere Põhikool									0	76	76
Järva-Jaani Gümnaasium									0	148	148
Koeru Keskkool									0	232	232
Koigi Kool									0	88	88
Nurme Kool									0	3	3
Peetri Kool									0	22	22
valla põhikoolis	25	5	1	17	8	2	3	6	67	808	741
Tapa vald	2		1	2	3				8	15	7
Paide linn									0	17	17
Mujal		1							1	33	32
Mujal põhikoolis	2	1	1	2	3	0	0	0	9	65	56
valla põhikoolis	93%	83%	50%	89%	73%	100%	100%	100%	88%	93%	93%

Ambla-Aravete Kooli 42st õpilasest on 3 väljastpoolt asustusüksusi (Aravete alevikust) ja 8 väljastpoolt Järva valda, neist 7 Tapa vallast. Seega tuleb kooli Tapa vallast sama palju õpilasi (7), kui asustusüksustest kokku käib Tapa vallas (kokku 8).

Gümnaasiumiharidust statsionaarses õppes omandab 57% valla 107st gümnaasiumiõpilasest valla kolmes gümnaasiumis. Kõigi koolide gümnaasiumid on väga väikesed – Aravetel õpib 15, Järva-Jaanis 19 ja Koerus 27 õpilast. Asustusüksuste 10st õpilasest õpib 4 Koerus ja 6 väljaspool valda (sh 1 Tapa vallas). Tapa valla lapsi Järva valla gümnaasiumides ei õpi (tabel 9).

Tabel 9 Järva valla lapsed gümnaasiumi statsionaarses õppes õppeaastal 2018/2019 (EHIS)

	Ambla alevik	Jõgisoo küla	Kukevere küla	Kärevete alevik	Märjandi küla	Raka küla	Reinevere küla	Roosna küla	Asustusüksused	Järva vald	Väiksem Järva
Aravete Keskkool									0	15	15
Järva-Jaani Gümnaasium									0	19	19
Koeru Keskkool	1			1	1		1		4	27	23
valla gümnaasiumis	1	0	0	1	1	0	1	0	4	61	57
Tapa vald					1				1	1	0
Paide linn									0	16	16
Mujal	2		1	1			1		5	29	24
Mujal gümnaasiumis	2	0	1	1	1	0	1	0	6	46	40
valla gümnaasiumis	33%		0%	50%	50%		50%		40%	57%	59%

Elanike seisukohast ei oma asustusüksuse territoriaalne kuuluvus kas Järva valda või Tapa valda üldharidusteenuse kättesaadavusele mõju. Aravete-Ambla Kool ja Aravete Keskkool teevad omavahel koostööd (nt Ambla lapsed käivad Aravetel tööõpetuses jms).

Järva vald osaleb teiste omavalitsuste munitsipaalomandis olevate üldharidusasutuste tegevuskulu katmises, kompenseerides õppekoha arvestusliku maksumuse. Eraüldhariduskoolide tegevuskulude katmine toimub riigieelarvest. Vastavalt Vabariigi Valitsuse määrusele on õppekoha tegevuskulu piirmäär üldhariduskoolis 2018. aastal 89 eurot kuus, millest lähtutakse nii munitsipaal (kui ka erakoolide) tegevuskulude katmisel.

Järeldused:

- Järva valla mitmed põhikoolid ei ole jätkusuutlikud – viimastel aastatel on mitmes niigi väikses koolis õpilaste arv langenud, samuti on väga väikese õpilaste arvuga valla kolm gümnaasiumi. Pidades silmas nii hariduslike, majanduslike kui ka geograafilisi aspekte, tuleb otsustada, millise koolivõrguga vald jätkab.
- Valdav osa valla õpilastest omandab üldharidust vallas. Põhikoolis käib mujal omavalitsuses vaid 7 % (asustusüksustes 12%) ja gümnaasiumis 43% (mis on ka mõistetav). Ambla-Aravete Koolis käivad eelkõige Ambla ja Aravete Keskkoolis Kärevete lapsed, märkimisväärselt õpilasarännet Tapa vallaga ei ole.
- Võib väita, et juhul, kui asutused jätkavad samal kujul, ei avalda halduspiiri muutmine (sarnaselt alusharidusteenusele) ka üldharidusteenuse tarbimismustrile märkimisväärselt mõju – põhikoolis käiakse kodu lähedal eeldatavalt ka edaspidi.
- Kuigi gümnaasiumiharidust käivad ligi poole Järva valla lastest omandamas väljaspool valda, ei ole vastava hariduse sihtkohaks Tapa vald – asustusüksustest käib Tapa valla gümnaasiumis vaid 1 laps.

2.4.3. Huviharidus

Järva vallas pakub huviharidust Koeru Muusikakool, kus 2018/2019 õppeaastal õppis 24 õppekaval kokku 51 õpilast, 49 neist Järva vallast. Õpilaste arv on viimasel kuuel aastal püsinud stabiilsena. Asustusüksuste lapsi u 35 km kaugusel asuvas Koeru Muusikakoolis ei õpi.

Valdav osa lapsi omandab huviharidust väljaspool Järva valda. Kokku 197 last 211 õppekaval. Väljaspool omavalitsust peamiselt Paide ja Türi linnas. Konkurentsilt populaarsem ala on jalgpall (Paide Linnameeskonna Viktor Metsa Jalgpallikool), mille treeningud toimuvad ka Järva vallas. Enam kui 10 osalejaga on veel võimlemine, tänavatants ja saalihoki.

Tapa valla kahes munitsipaalomandis huvikoolis käib 16 Järva valla last, neist Tapa Valla Muusika- ja Kunstikoolis 8 last ning Tapa Valla Spordikoolis 8 last.

Järva ja Tapa vallad mõlemad osalevad teise omavalitsuse munitsipaalomandis huvihariduskoolide tegevuskulu katmises, kompenseerides õppekoha arvestusliku maksumuse ja eraõiguslikele huvihariduskoolide tegevuskulu vastavalt hinnakirjale. Toetatakse noore ühe huvihariduse omandamist või huvitegevuse harrastamist ning sellega kaasnevaid kulusid, kui noore ja tema vähemalt ühe vanema rahvastikuregistrijärgne elukoht on omavalitsuse territooriumil.

Järva valla üldhariduskoolides on korraldatud peale koolipäeva lõppu huviringid. Juhul, kui lapsevanema toimetulek seda ei võimalda, pakub Järva vald üldhariduskoolis toimuva õppetööga seotud huvitegevuse toetust (ekskursioonid, koolisündmused jms). Täiskasvanute huvitegevus toetab Järva vald juhendajate töötasu ja tasuta ruumide võimaldamisega valla asutustes.

Järeldused:

- Järva valla lapsed omandavad huviharidust suures osas väljaspool valda, kuid teisalt osaletakse selle asemel kohtadel toimuvast huvitegevusest – koolides, noortekeskustes ja kultuuriasutustes.
- Järva valla territooriumil on ainult 1 huvikool Koerus ehk u 35km kaugusel, seega on otstarbekas jätkata huvihariduse omandamise toetamist ka teistes omavalitsustes, sh Tapa vallas käivate laste puhul.
- Eelnevast tulenevalt halduspiiri muutmine eelduslikult huvihariduse teenuse kättesaadavust ei mõjutaks.

2.5. Sotsiaalvaldkond

Sotsiaaltoetuste maksmist Järva ja Tapa vallas reguleerib sotsiaalhoolekandeline abi andmise kord, toetuste suurused on määratud volikogu otsusega. Järgnevalt on võrreldud Järva valla ja Tapa valla toetusi tuues välja nende liigid ja toetussummad (tabel 10).

Tabel 10 Järva valla ja Tapa valla sotsiaaltoetused

Toetuse nimetus	Järva vald	Tapa vald
Sissetulekust mittesõltuvad toetused		
Esimest korda kooli mineva lapse toetus / Ranitsatoetus	130	100
Sünnitoetus	650	400
Matusetoetus (riiklik)	250	250
Erakorraline toetus	vastavalt vajadusele	kuni 1000 eurot
Eaka sünnipäevatoetus (80. ja 85. sünnipäeval ning alates 90. eluaastast iga sünnipäeva puhul)	puudub	20

Sissetulekust sõltuvad sotsiaaltoetused	Madala sissetuleku piir on 2018. aastal 280 eurot pereliikme kohta	Madala sissetuleku piir on 2018. aastal 280 eurot pereliikme kohta
Koolieelse lasteasutuse vanema poolt kaetava osa määra ja toiduraha toetus	Toetuse suurus on 60% lapsevanema tasutavast määrast	Lasteaiatoit on tasuta. Osalustasu ei kompenseerita.
Täiendav sotsiaaltoetus / ühekordne toetus	abivahendite ostmiseks ja retseptiravimite hüvitamiseks kuni 307 eurot, toimetulekutagamiseks kuni 200 eurot ja puudega isiku eluaseme kohandamiseks kuni 50% tööde maksumusest	kuni 300 eurot
Hooldajatoetus		
osalise hooldusvajadusega täisealine isik	52,5	50
pideva hooldusvajadusega täisealine isik	70	100
osalise hooldusvajadusega 3-18 aastane laps	75	50
pideva hooldusvajadusega 3-18 aastane laps	100	100

Sissetulekust mittesõltuvatest toetustest on Järva vallas kõrgemad sünnitoetus ja esimest korda kooli mineva lapse toetus (sünnitoetust makstakse kahes osas, 200 eurot makstakse välja peale lapse 1 aastaseks saamist). Erisusena toetab Tapa vald eakaid vallaelanikke 80-ndal, 85-ndal, 90-ndal ja igal 90-ndale järgneval sünnipäeval (toetus 20 eurot).

Sissetulekust sõltuvate sotsiaaltoetuste määramise aluseks oleva toimetulekupiir on mõlemas omavalitsuses sama – 2018. aastal 280 eurot pereliikme kohta kuus. Kui Järva vallas on madala sissetulekuga peredel võimalik taotleda lasteaiaga seotud kulude (osalustasu ja toiduraha) kompenseerimist 60% ulatuses, siis Tapa vallas on lasteaiatoit tasuta, kuid kohamaksumuse kompenseerimiseks toetust ette nähtud ei ole.

Hooldajatoetus on Järva vallas võrreldes Tapa vallaga mõnevõrra kõrgem osalise hooldusvajadusega (raske puudega) laste ja täiskasvanute hooldajatele, võrdne täiskasvanud pideva hooldusvajadusega (sügava puudega) laste ja madalam pideva hooldusvajadusega täisealiste isikute hooldajatele.

Nii Järva kui ka Tapa vallal on kohustus osutada sotsiaalteenuseid vastavalt sotsiaalhoolekande seaduses kirjeldatule.

Järeldused:

- Kuigi Järva valla ja Tapa valla sotsiaaltoetuste määrade vahel olulised erinevused puuduvad, välja võib tuua, et mitme sissetulekust mittesõltuva toetuse puhul on Järva valla toetusmäärad siiski pisut kõrgemad. Ainsaks erisuseks, mis räägib Tapa valla kasuks, on eakate sünnipäevatoetus.

2.6. Ühistransport

Järva maakonnas korraldab ühistransporti kohalike omavalitsuste ja Eesti riigi poolt asutatud MTÜ Järvamaa Ühistranspordikeskus. Alates 1. juulist 2018 kehtib maakonna bussiliinidel nulleurone bussipilet ehk sõit on tasuta.

Lääne-Viru maakonnas (sh Tapa vald) korraldab ühistransporti Põhja-Eesti Ühistranspordikeskus. Alates 1. juulist 2018 kehtib maakonna bussiliinidel nulleurone bussipilet kuid nulleurose piletihinnaga sõitjate seast on välja arvatud inimesed vanuses 20 – 62 eluaastat.

Analüüsitavatesse austusüksustesse sõidavad järgnevad liinid:

- Amblast on 14 väljumist päevas:

- Nr 12 Tapa - Järva-Jaani – Koeru (1 kord päevas);
- Nr 39 Paide bussijaam – Aravete -Tapa (5 korda päevas mõlemas suunas);
- Nr 348 Rakvere - Paide – Pärnu (1 kord päevas mõlemas suunas, tasuline kaugliin).

-Käravetelt on 17 väljumist päevas:

- Nr 26 Käravete - Valasti - Paide bussijaam (1 kord päevas);
- Nr 39 Paide bussijaam – Aravete -Tapa (5 korda päevas mõlemas suunas);
- Nr 413 Tallinn - Aegviidu - Järva-Jaani - Koeru - Aruküla 3 kord päevas Tallinna suunal ja 2 korda Aruküla suunal, tasuline kaugliin).

-Jõgisoo, Reinvere ja Roosna külates peatub liin 12 ning Kukevere külas liin 413.

-Märjandi ja Raka külates bussipeatused puuduvad.

Liin number 39 on opereeritav MTÜ Järvamaa Ühistranspordikeskuse poolt ja sõit sellel (sh teises maakonnas asuva Tapa linnani) on tasuta. Maakonnapiiri nihkumisel või tekkida vajadus tingimused üle vaadata, kuna oluliselt kasvab Lääne-Viru maakonna territooriumil läbitav kilometraaz.

Erinevates valla piirkondades sõidab hommikuti ka vallasisene koolibuss. Ambla-Aravete Kooli teenindab FIE Enno Roos poolt opereeritav õpilasliin.

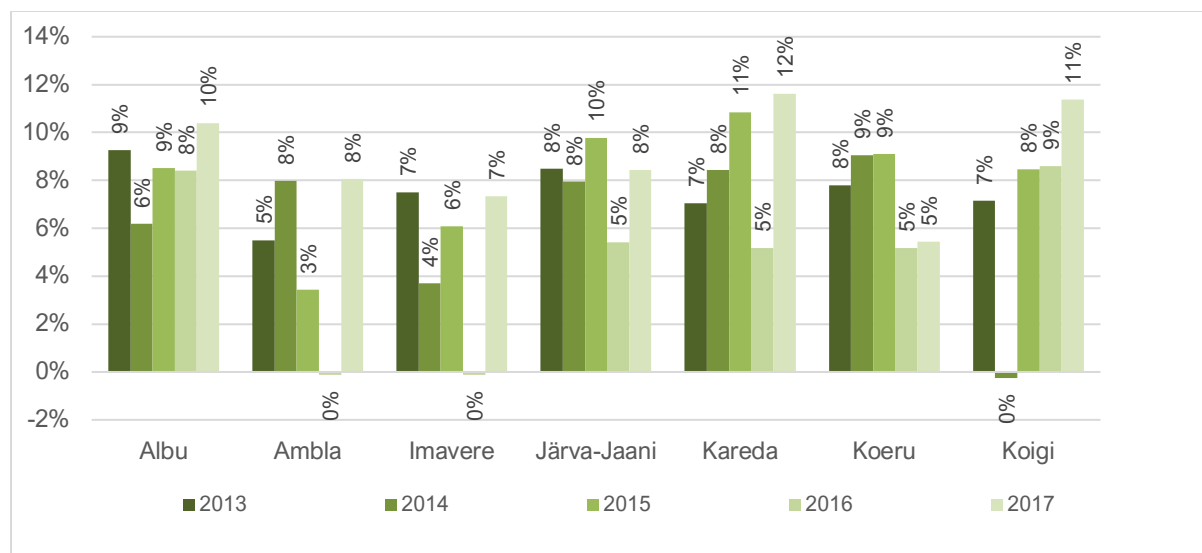
Lähimad rongipeatused asuvad Amblast 8-10km kaugusel. Lehtse peatusest on päevas 8 väljumist Tallinna suunal, Tapa peatusest 15 väljumist. Tamsalu peatus jääb juba ligi 20 km kaugusele. Samas liigutakse palju Amblast enam kui 20 km kaugusele jäävasse Aegviidu peatusesse, kus ühendusgraafik Tallinnaga on tulenevalt elektrirongiliiklusest veelgi tihedam (22 väljumist).

Järeldused:

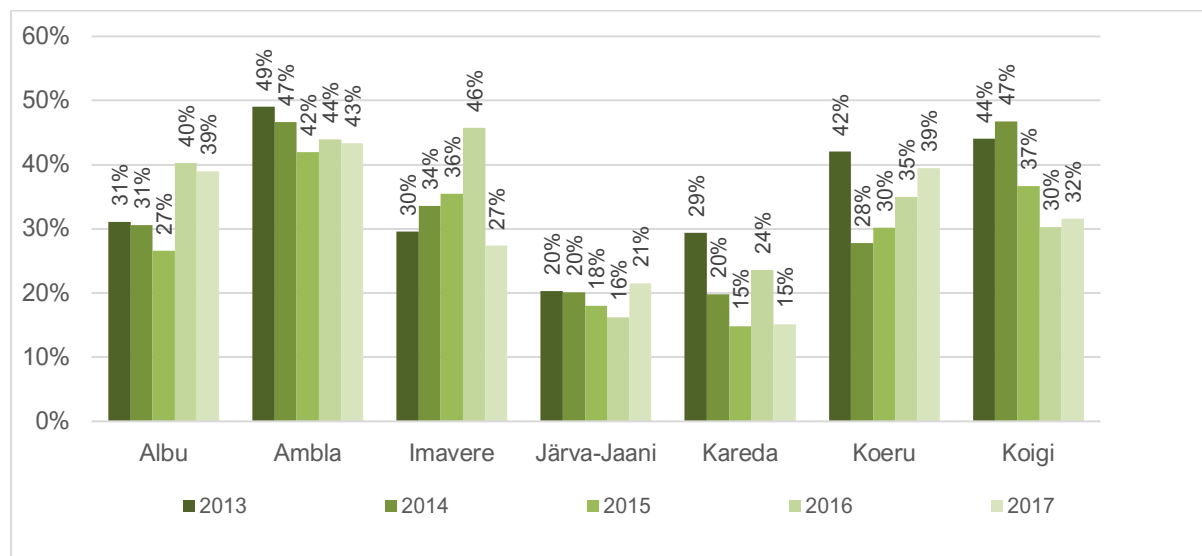
- Asustusüksuste ühendus on kõige tihedam maakonnakeskus Paidega ja Tapa linnaga.
- Järva valla elanikud saavad maakonnaliinidel sõita tasuta (sh Tapa linna), samas peavad Lääne-Virumaa elanikud vanuses 20-64 piletite eest tasuma.
- Halduspiiri muutmine asustusüksuste elanike ühistranspordivõimalusi ei paranda.
- Omavalitsuse teenused on kohapeal olemas, sh vallavalitsuse ametnike vastuvõtud, ehk tihedama ühenduse puudumine valla teiste keskuste (v.a. Aravete) ja Järva-Jaaniga, ei mõjuta teenuste tarbimist Ambla piirkonna elanikele.

3. MÕJUDE FINANTSILINE HINNANG

Järva vallaks ühinesid seitse mõnevõrra erinevate oluliste finantsnäitajatega omavalitsust. Põhitegevuse tulemi suhe põhitegevuse tuludesse oli eelarvetes 2017 aastal 5%-12%. Neto võlakkoormus oli kõige kõrgem Ambla vallal (43%), teistel vahemikus 15%-39% (joonis 17 ja 18).

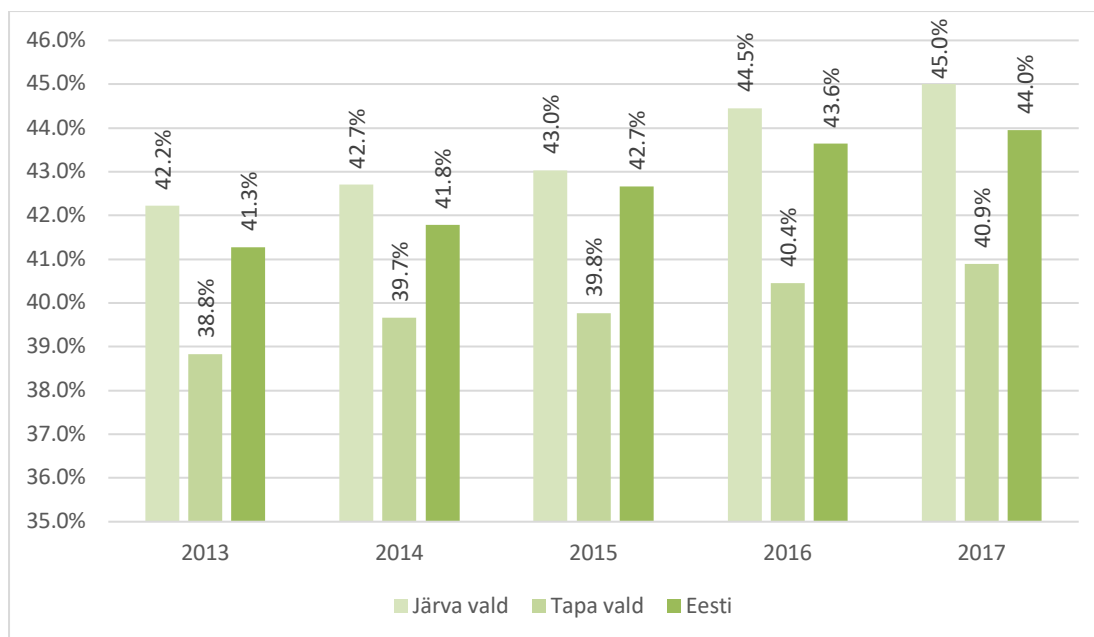
Joonis 17 Põhitegevuse tulemi suhe põhitegevuse tuludesse ja netovõlakkoormus 2013-2017

Joonis 18 Netovõlakkoormus 2013-2017

Asustusüksuste Tapa vallale üleandmise mõjude hindamisel on oluline vaadata nii Järva valla kui ka Tapa linna finantsnäitajaid. Seejuures on oluline märkida, et kui Järva vallas toimus seitsme võrreldavas suurusjärgus omavalitsusüksuse ühinemine, siis Tapa vald oli enne Tamsalu vallaga ühinemist oluliselt suurem kõigist seitsmest Järva vallaks liitunud vallast.

2017. aastal oli Järva valla elanikest maksumaksjaid 4151 inimest ehk 45% elanikkonnast, mis on protsendi võrra kõrgem kui Eesti keskmine näitaja. Tapa vallas oli maksumaksjate osakaal enam kui 4% madalam (joonis 19).

Joonis 19 Maksumaksjate osakaal kogurahvastikus 2013-2017

Maksumaksja kuu keskmise brutotulu suurus jäi 2016. aastal nii Järva valla kui ka Tapa valla ühinemisiirkonna omavalitsusüksustes allapoole Eesti keskmist, mis oli 1085 eurot kuus (tabel 11). Endises Ambla vallas moodustas see 92% Eesti keskmisest, mis suuruselt teine näitaja endise Albu valla järel ning 7% kõrgem kui ühinenud Tapa ja Tamsalu valla näitaja.

Tabel 11 Maksumaksja keskmine brutotulu 2016. aastal haldusreformi eelsetes omavalitsusüksustes

Omavalitsusüksus	Maksumaksja keskmine brutotulu 2016	Osakaal eesti keskmisest
Albu vald	1 016	94%
Ambla vald	1 001	92%
Imavere vald	966	89%
Järva-Jaani vald	957	88%
Kareda vald	947	87%
Koeru vald	947	87%
Tapa vald	919	85%
Tamsalu vald	918	85%
Koigi vald	908	84%
Eesti	1 085	100%

Järva valla esimese tegevusaasta (2018) eelarve on koostatud ühinenud omavalitsusüksuste eelarvete liitmise tulemusena. Põhitegevuse tulud on u 14,9 miljonit eurot ja põhitegevuse kulud 13 miljonit eurot. Põhitegevuse tuleml on u 1,8 miljonit eurot (tuleb arvestada, et selles sisaldub ühinemistoetus (900 tuhat eurot) ja investeeringutoetused (800 tuhat eurot) kui ühekordne tulu). Maksutulud moodustavad ligi poole eelarve tuludest, toetusfondi eraldis on u 4 miljonit ja tasandusfondi eraldis ligi 1 miljon eurot. Kuludest 58% moodustavad personalikulud u 7,5 miljoni euroga, majandamiskulud on u 31% ehk u 4 miljonit eurot ning toetusi antakse ligi 1 miljoni euro väärtuses. 2018. aasta alguses oli vallal võlakohustusi u 5 miljonit eurot ja likviidseid vahendeid 0,5 miljonit eurot. Ehk valla netovõlakoormuse tase oli u 33%.

Perioodil 2008-2017 on maksumaksjate arv kahanenud -15% ehk keskmiselt -1,7% võrra aastas. Perioodil 2013-2017 on inimeste sissetulekute kasv (6,7% aastas) olnud pisut kiirem kui Eesti keskmine (6,3%). Samas Järva valla maksumaksja keskmine brutotulu oli 2017. aastal veel mõnevõrra madalam, kui Eesti keskmine (vastavalt 1041 ja 1085 eurot kuus). Valla

tulumaksu laekumise kasv on viimasel kahel aastal (2016-2017) jäänud madalamaks keskmise palga kasvust, mis on eeldatavalt tingitud väljarändest.

Tapa valla 2018. aasta eelarve kõige olulisem tuluallikas on üksikisiku tulumaksu laekumine, mis moodustab ligi 50% põhitegevuse tuludest. Perioodil 2012-2017 on maksumaksjate arv vähenenud 3,4 %. Samas 2017 oli esimene aasta, kus maksumaksjate arv (ligi 4700) kasvas, seda 0,5% võrra. Perioodil 2012-2017 on inimeste sissetulekute ja tulumaksu laekumise kasv olnud ligilähedane Eesti keskmisele ehk u 6% aastas.

Järva ja Tapa valla 2018. a eelarvete ja eelarvestrateegiates prognoositud finantsnäitajaid on võrreldud tabelites 12 ja 13. Omavalitsuste tulu- ja kulueelarvete maht ning jaotus on sarnases suurusjärgus. Tapa valla investeerimisvõimekus on tulenevalt paremast põhitegevuse tulemi suhtest põhitegevuse tuludesse mõnevõrra suurem. Teisalt Järva valla eelarve on paindlikum - omatulude (eelkõige tulumaks) osakaal eelarves on suurem ja sõltuvus toetustest mõnevõrra väiksem.

Tabel 12 Järva ja Tapa valla 2018.a. eelarved ja 2019.a eelarveprognoos

	Järva 2018	Tapa 2018	Järva 2019	Tapa 2019	Järva 2018	Tapa 2018	Järva 2019	Tapa 2019
Põhitegevuse tulud kokku	14 915 322	14 476 434	13 685 634	15 286 276	100%	100%	100%	100%
Maksutulud	7 002 234	7 162 300	7 365 506	7 541 800	47%	49%	54%	49%
sh tulumaks	6 399 504	6 900 000	6 764 276	7 279 500	43%	48%	49%	48%
sh maamaks	601 230	262 000	601 230	262 000	4%	2%	4%	2%
sh muud maksutulud	1 500	300	0	300	0%	0%	0%	0%
Tulud kaupade ja teenuste müügist	1 221 091	876 945	1 237 454	915 877	8%	6%	9%	6%
Saadavad toetused tegevuskuludeks	6 568 892	6 374 189	4 956 738	6 765 599	44%	44%	36%	44%
sh tasandusfond	930 923	1 800 000	930 923	1 800 000	6%	12%	7%	12%
sh toetusfond	3 775 227	3 962 954	3 825 815	4 138 889	25%	27%	28%	27%
sh muud saadud toetused tegevuskuludeks	1 862 742	611 235	200 000	826 710	12%	4%	1%	5%
Muud tegevustulud	123 105	63 000	125 936	63 000	1%	0%	1%	0%
Põhitegevuse kulud kokku	13 041 055	12 691 797	12 854 050	13 129 745	100%	100%	100%	100%
Antavad toetused tegevuskuludeks	994 606	835 786	997 988	864 533	8%	7%	8%	7%
Muud tegevuskulud	12 046 449	11 856 011	11 856 063	12 265 212	92%	93%	92%	93%
sh personalikulud	7 521 834	7 693 981	7 724 924	8 040 210	58%	61%	60%	61%
sh majandamiskulud	4 019 082	4 071 138	4 031 139	4 130 984	31%	32%	31%	31%
sh muud kulud	505 533	90 892	100 000	94 018	4%	1%	1%	1%
Põhitegevuse tulem	1 874 267	1 784 637	831 584	2 156 531	12,6%	12,3%	6,1%	14,1%

Tabel 13 Järva ja Tapa valla prognoositud finantsnäitajad 2018-2022

Järva vald	2018 eeldatav	2019 eelarve	2020 eelarve	2021 eelarve	2022 eelarve
Järva kohustuste võtmine	1 800 000	2 000 000	1 500 000	790 000	1 200 000
Tapa kohustuste võtmine	2 289 275	2 530 475	2 354 965	2 295 492	548 893
Järva kohustuste tasumine	-766 734	-793 387	-962 351	-1 224 159	-1 210 218
Tapa kohustuste tasumine	-887 849	-1 025 203	-1 242 891	-1 460 278	-1 517 944
Järva võlakohustused	6 145 330	7 351 943	7 889 592	7 455 433	7 445 215
Tapa võlakohustused	7 204 023	8 709 295	9 821 369	10 656 583	9 687 532
Järva netovõlakoormus (%)	39%	53%	55%	50%	48%
Tapa netovõlakoormus (%)	45%	52%	60%	63%	55%
Järva ülemmäär (%)	75%	60%	60%	60%	62%
Tapa ülemmäär (%)	74%	85%	61%	66%	71%

Asustusüksuste võimaliku Tapa valla koosseisu ülemineku rahaliste mõjude hindamise mahu aluseks on Järva valla 2018. aasta eelarve. Vallaeelarve koostamise aluseks on olnud seitsme ühinenud omavalitsuse eelneva aasta eelarved ja nende täitmine. Muutused võrreldes 2017. aasta eelarvega tulenevad eelkõige omavalitsuste ühinemisest ja riiklike õigusaktide ja

rahastuse muutusest. Aluseks on võetud elanike arv – 8 asustusüksust moodustavad 49% endise Ambla valla rahvaarvust, kuid arvestades, et endise Ambla valla territooriumil paiknevad suuremad asutused Aravete alevikus, siis väiksema osa eelarve tuludest ja kuludest.

Tulud

Põhitegevuse tulud on 2018. aasta Järva valla eelarves planeeritud 2017. aasta tasemel või alaeelarve taotlustes esitatud andmete alusel. Tabelis 14 on välja toodud asustusüksuste hinnanguline osakaal eelarvetuludes ning järgnevalt selgitatud tulude arvestuse põhimõtteid.

Füüsilise isiku tulumaksu asustusüksuste osa selles on arvestatud kombineerides Ambla valla 2017. a eelarve osakaalu seitsme omavalitsuse liidetud eelarves ja asustusüksuste rahvaarvu. Maamaks on arvestatud 67% Ambla vallale laekunud maksu osakaalust. Tuludeks kaupade ja teenuste müügist on arvestatud 29% Ambla vallale laekunu osakaalust, kuna suuremad teenust pakkuvad asutused paiknevad Aravetes.

Tasandusfondi eraldis on saadud kombineerides Ambla valla 2017. a eelarve osakaalu seitsme omavalitsuse liidetud eelarves ja asustusüksuste rahvaarvu. Samuti on arvestatud toetusfondi eraldise maht, kuna olulised erinevused asustusüksuste ja ülejäänud Ambla valla rahvastiku nooremate ja vanemate vanuserühmade jaotuses (kui põhilised toetuse arvestamise aluseks olevad sihtrühmad) puuduvad. Muude tegevustulude laekumised ei ole vallas tervikuna olulise tähtsusega.

Tabel 14 Põhitegevuse tulude jaotus 2018. aasta eelarves

	Järva vald 2018	Ambla osakaal 2017 eelarves	Asustusüksused 2018 eelarves	Asustusüksuste osa 2018 eelarves	Väiksem Järva 2018
PÕHITEGEVUSE TULUD KOKKU	14 915 322	20%	1 424 970	9,6%	13 490 352
Maksutulud	7 002 234	22%	772 537	11,0%	6 229 697
Füüsilise isiku tulumaks	6 399 504	22%	703 552	11,0%	5 695 952
Maamaks	601 230	17%	68 985	11,5%	532 245
Reklaamimaks	1 500	0%	0	0,0%	1 500
Tulud kaupade ja teenuste müügist	1 221 091	19%	66 152	5,4%	1 154 939
Saadavad toetused tegevuskuludeks	6 568 892	18%	582 112	8,9%	5 986 780
Tasandusfond	930 923	12%	53 981	5,8%	876 942
Toetusfond	3 775 227	19%	360 423	9,5%	3 414 804
Muud saadud toetused tegevuskuludeks	1 862 742	18%	167 708	9,0%	1 695 034
Muud tegevustulud	123 105	3%	4 168	3,4%	118 937
Kaevandamisõiguse tasu	12 400	0%	0	0,0%	12 400
Laekumine vee erikasutusest	88 950	9%	4 074	4,6%	84 876
Saastetasud ja keskkonnale tekitatud kahju hüvitis		0%	0	0,0%	0
Muud tegevustulud	21 755	0%	94	0,0%	21 661

Asustusüksustega seotud eeldatavad põhitegevuse tulud moodustavad u 9,6% Järva valla 2018. aasta eelarvest, sh 11% maksutuludest ja 5,4% kaupade ja teenuste müügist ning 8,9% toetustest.

Kulud

Põhitegevuse kulud on 2018. aasta Järva valla eelarves planeeritud 2017. aasta tasemel või alaeelarve taotlustes esitatud andmete alusel. Tabelis 15 on välja toodud asustusüksuste kulud hallatavate asutuste või hoonete lõikes. Järva valla hallatavate asutuste kulud on väiksem osa endise Ambla valla kuludest. Teisalt tuleb arvestada, et seoses ühinemisejärgsete ümberkorraldustega, ei ole ka eelarve koostamisel olnud võimalik kõikides valdkondades anda täpseid kuluprognose, millest lähtuvalt on ka asustusüksuste vaade hinnanguline.

Tabel 15 Põhitegevuse kulud asustusüksuste asutustes 2018. a. eelarves

Asutus / tegevuskoht	Kulud
Ambla Avatud Noortekeskus	14 504
Ambla Kultuurimaja	37 152
Käravete Raamatukogu	11 202
Ambla Raamatukogu	18 734
Lasteaed-Põhikool	396 831
Valla teeninduspunkt Amblas	154 401
Kokku	632 824

Asustusüksuste asutuste ja hoonetega seotud kulud on kokku u 630 tuhat eurot, põhiosa kuludest moodustab Ambla Lasteaed-Põhikooli pidamine. Lisanduvad muud kulud, nt asustusüksustes paikneb u 70 km valla teid (kokku 573 km). Suvihoolded kulud on ligi 600 eurot km ja talihooldel sõltuvalt mahust. Tänavavalgustuse, keskkonnakaitse kulud on u 60 000, sotsiaalne kaitse 40 000, koolitransport 14 000 jm piirkonnaga seotud täpsemalt eristamata kulud.

Asustusüksuste kulude osakaal Järva valla 2018. eelarves on u 950 tuhat eurot ehk 7% kuludest, mis on väiksem kui tulude ja territooriumiosa rahvaarvu osakaal, mis on vastavalt 9,6 ja 10,6% (tabel 16).

Tabel 16 Põhitegevuse kulude jaotus 2018. aasta eelarves

	Järva vald 2018	Ambla osakaal 2017 eelarves	Asustusüksused 2018 eelarves	Asustusüksuste osa 2018 eelarves	Väiksem Järva 2018
PÕHITEGEVUSE KULUD KOKKU	13 041 065	20%	943 413	7%	12 097 652
Antud toetused tegevuskuludeks	994 606	16%	85 226	9%	909 380
Sotsiaalabitoetused jm toetused füüsilistele isikutele	474 617	22%	52 324	11%	422 293
Sihotstarbelised toetused tegevuskuludeks	448 995	13%	29 554	7%	419 441
Mittesihotstarbelised toetused	70 994	10%	3 348	5%	67 646
Muud tegevuskulud	12 046 459	20%	858 186	7%	11 188 273
Tööjõukulud	7 521 834	21%	560 401	7%	6 961 433
Majandamiskulud	4 019 092	19%	263 178	7%	3 755 914
Muud kulud	505 533	20%	34 607	7%	470 926

Põhitegevuse tulem Järva valla 2018. aasta eelarves on ligi 1,9 miljonit eurot, sellest hinnanguliselt ligi kolmandik ehk ca 34% moodustub asustusüksuste arvelt. Nn „Väiksema Järva“ tulem on 10 % (tabel 17).

Tabel 17 Põhitegevuse kokkuvõte 2018. aasta eelarves

	Järva vald 2018	Asustusüksused 2018 eelarves	Asustusüksuste osa 2018 eelarves	Väiksem Järva 2018
PÕHITEGEVUSE TULUD KOKKU	14 915 322	1 419 763	10%	13 495 559
PÕHITEGEVUSE KULUD KOKKU	13 041 065	943 413	7%	12 097 652
PÕHITEGEVUSE TULEM	1 874 257	476 350	25%	1 397 907
PÕHITEGEVUSE TULEM / PÕHITEGEVUSE TULUD	13%	34%		10%

Põhivara, investeerimis- ja finantseerimistegevus

Asustusüksuste territooriumiosa põhivara jääkväärtus on oli 2017.a. lõpu seisuga u 900 000 eurot (tabel 18). Üle poole jääkväärtusest asustusüksustes moodustavad teed ja tänavad ning 40% hooned ja rajatised. Hoonetest on suurema jääkväärtusega Ambla Lasteaed-Põhikool ja Ambla Kultuurimaja.

Tabel 18 Asustusüksuste põhivara seisuga 31.12.2017

Vara	Algmaksumus	Kulum	Jääkmaksumus
Elamud	29 296	3 209	26 087
Maaomand	21 545	0	21 545
Hooned ja rajatised	645 561	277 738	367 823
Teed ja tänavad	1 046 669	549 297	497 372
Tänavavalgustus	55 843	55 843	0
Muud rajatised ja seadmed	105 681	105 681	0
Kokku	1 904 595	991 768	912 827
Bilansiväline väikevara	145 651		

2018. aasta eelarves asustusüksuste territooriumil olulisi investeeringuprojekte ellu ei viidud. Valla eelarvestrateegias on aastatel 2019-2022 kavandatud piirkonda investeerida u miljon eurot (tabelis 19). Järva valla kavandatud investeeringute kogumaht perioodil on 12,5 miljonit eurot.

Tabel 19 Investeeringud 2018. aasta eelarves

Investeering	Aasta	Maksumus
Ambla lasteaed-põhikool-Rekonstrueerimine, II etapp	2019	90 000
Ambla tänavavalgustus-Rekonstrueerimine	2019-2021	700 000
Ambla Kultuurimaja-Renoveerimine	2020	200 000
Ambla perearstikeskus-Rekonstrueerimine	2020	40 000
Kokku		1 030 000

2017. aasta lõpu seisuga oli Järva vallal laenukohustusi kokku 5 miljonit eurot, sellest endise Ambla valla osa u 1,2 miljonit eurot (valdav osa võetud kohustustest on seotud Aravete alevikuga).

Järeldused:

- Maksumaksjate osakaal elanikkonnas ja sissetulekud on Järva vallas kõrgemad kui Tapa vallas. Endine Ambla vald on sissetulekutelt inimese kohta Järva vallaks ühinenud omavalitsustest üks edukamaid.

- Kui asustusüksuste tulude proportsiooni osa eelarves on peaaegu võrdne piirkonna rahvaarvuga, siis erineb tulude struktuur. Asustusüksuste tuludes on suurem osakaal omatuludel ning toetuste ja teenuste müügi osakaal on väiksem.
- Kulude osas on asustusüksuste osakaal Järva valla kuludes võrreldes tulude ja rahvaarvu osakaaluga madalam. Seetõttu väheneks asustusüksuste lahkumisel mõnevõrra Järva valla investeerimisvõimekus, kuna tulud proportsionaalselt vähenevad rohkem kui kulud ja põhitegevuste tulem. Teisalt tuleb arvestada, et suur osa asustusüksuste elanikest tarbib teenuseid Aravete alevikus asutustes ja nende kulu ei ole arvestuses seotud asutusüksuste asutustega.
- Asustusüksused moodustavad vaid u kümnendiku Järva valla rahvastikust ja eelarvemahust ehk halduspiiri muutmise mõju ei oleks suur.

4. SOTSIAALMAJANDUSLIKE MÕJUDE KOKKUVÕTE JA JÄRELDUSED

4.1. Mõju asustusüksuste elanikele

Asustusüksuste elanike vaates saab halduspiiri muutmise mõjusid kokkuvõtvalt hinnata kahes vaates:

- 1) Mõju teenuste tarbimisele (haridusteenused, sotsiaalteenused, ühistransport jne)
- 2) Mõju demokraatialle ehk võimalusele rääkida kaasa oma piirkonna arengutes

Mõju teenuste tarbimisele

Analüüsi tulemusena saab tõdeda, et asustusüksuste elanike jaoks halduspiiri muutmine peamiste kohalike avalike teenuste tarbimist (lasteaed, kool, vaba aja võimalused) ei mõjuta. Asustusüksuste elanikud on teenuste tarbimise osas selgelt oma piirkonna põhised. Juhul kui asutused Amblas säilivad, piiride muutmine võimalikele tarbimismustritele eelduslikult olulist mõju ei oma. Tapa vald on kahe suurema keskuslinnaga omavalitsus (Tapa ja Tamsalu), kuid samas on olemas ka väikesed alus- ja üldharidusteenust pakkuvad asutused varasematel aastatel liitunud omavalitsuste endistes keskustes Lehtsel, Jänedal ja Vajangul.

Ambla alevik toimib kohaliku keskusena, kus tegutsevad kohalikele elanikele suunatud asutused (lasteaed, kool, kultuurimaja, noortekeskus, raamatukogu, perearstipunkt). Käreвете aleviku teenuste tarbimine jaotub Ambla ja Aravete aleviku asutuste vahel.

Ambla-Aravete Kooli lasteaia tegevuskoht Amblas Alushariduse teenuse tarbimise osas on asustusüksuste seos Tapa vallaga väike. Lasteaiakoha tasu omaosalus ja toiduraha on kombineerituna soodustustega Tapa vallas veidi soodsam kui Järva vallas. Samas on tegu kümnekonna euroga, mistõttu ei ole elanikel eeldatavalt ka majanduslikult otsest motivatsiooni tarbimismustri muutmiseks.

Ambla-Aravete Kooli 9-klassilise põhikooli tegevuskoht Amblas rahuldab suuresti asustusüksuste vajaduse ehk tegu on kohapõhise teenusega. Käreвете aleviku lapsed käivad siiski valdavalt koolis Aravetel. Gümnaasiumiharidust omandavate laste arv on väga väike, õpitakse nii oma valla kui ka nt Tallinna koolides. Samas gümnaasiumihariduse valib väike osa vastavas eas noortest ja piirimuutus neid ei mõjuta.

Sotsiaaltoetuste ja -teenuste puhul olulised erinevused Järva valla ja Tapa linna vahel puuduvad. Toetuste määrad on ehk veidi kõrgemad Järva vallas, tulenevalt seadusest pakutakse ka kõiki ettenähtud teenuseid.

Transpordikorralduse osas on Järva valla (ja maakonna) koosseisu jäämine parem alternatiiv. Ühistransporti korraldatakse Järva maakonnas ühistranspordikeskuse poolt ja sõit on kõikidele tasuta, Tapa vallas (Lääne-Viru maakond) on sõit 20-64 aastastele isikutele tasuline. Hetkel sõidab Järva Ühistranspordikeskuse poolt korraldatud liin Paide-Aravete-Ambla-Tapa vahel tasuta, maakonnapiiri muutudes võib tekkida kaalumise koht, kas nii pikalt teise maakonna territooriumil tasuta sõidu võimaldamine on põhjendatud.

Asustusüksuste elanikud praktiliselt ei tarbi teenuseid ülejäänud Järva vallas, mistõttu ei mõjuta halduspiiride võimalik muutmine ka teisi Järva valla asutusi märkimisväärselt. Erandiks on Aravete aleviku asutused (eelkõige kool).

Spetsialiseeritud teenused ja riigi poolt pakutavad teenused (nt arstiabi) ning ka peamised erateenused (kaubandus, meelelahutus jms) on asustusüksuste elanikele igal juhul kättesaadavad väljaspool omavalitsust kas maakonnakeskustes Paides, Rakveres, Tallinnas või vähemal määral Tapa linnas.

Mõju kohalikule demokraatialle ja tulevikuarengutele

Asustusüksuste elanike arv moodustab Järva valla elanikkonnast ühe kümnendiku (10,6%) ehk piirkonnal on suhteliselt tagasihoidlik mõju Järva valla arengutes kaasa rääkimisel. Vastav proportsioon liitudes Tapa vallaga väheneks arvestades rahvaarvu mõnevõrra veelgi, asustusüksuste osakaaluks kujuneks u 8,5%. Arvestades, et kui Järva vald on üles ehitatud keskuste võrgustiku ja piirkondade põhiselt, kuid Tapa vallas on valdav osa elanike koondunud kahte suuremasse keskusesse Tapal ja Tamsalus, siis võib oma piirkonna huvide eest seismine olla mõnevõrra keerukam. Võib eeldada, et asustusüksuste huvisid (põhikooli säilitamine, investeeringud hoonetesse ja infrastruktuuri) on lihtsam läbirääkida Järva vallas.

Täiendavalt on asustusüksuste elanike puhul halduspiiri muutmisel oluliseks nn emotsionaalsed aspektid – kuuluvustunne, identiteet jms. Võib eeldada, et nt Tapal tööl käivad elanikud tunnevad suuremat seost Tapa vallaga kui Järva vallaga, samas pole hetkel objektiivseid kriteeriumeid, mille alusel kuuluvustunnet ning selle mõju objektiivselt hinnata.

4.2. Mõju kohalikule omavalitsusele

Järva valla kui kohaliku omavalitsuse vaates saab halduspiiri muutmise mõjusid kokkuvõtvalt hinnata kahes vaates:

- 1) Mõju omavalitsuse territoriaalsusele ning demograafiale ehk elanike arvu dünaamikale ning vanusstruktuurile
- 2) Mõju finantsolukorrale ehk tuludele, kuludele ja investeerimisvõimekusele

Mõju territoriaalsusele ja demograafiale

Järva vald on võrgustikupõhine omavalitsusüksus, kus on seitse väljakujunenud kohalikku keskust – Ambla, Aravete, Imavere, Järva-Jaani, Koigi, Koeru ja Peetri. Vald on hõredalt asustatud maalise asustustriga. Pool valla elanikkonnast enam kümnes suuremas asulas. Kindel tõmbekeskus kogu Järva vallale puudub.

Ühe kuni kaheksa analüüsitava asustusüksuste lahkumine Tapa valla koosseisust toob vallale kaasa territoriaalsed ja demograafilised muutused, mille mõju erineb sõltuvalt asustusüksusest. Kaheksa asustusüksuse üleminekuga Tapa valda lahuks Järva valla koosseisust pool endise Ambla valla rahvastikut ja 2/3 territooriumist. See tähendab, et samas liiguks teise omavalitsusüksuse koosseisu ka üks kohalik keskus koos oma tagamaaga (Ambla alevik), mis tähendab, et valla nn uus mudel oleks kuue keskusega.

Kaheksa asustusüksuse kogupindala on ca 112,5 km², mis on ligi 9,2% Järva valla pindalast (1223 km²) ja rahvaarv 975 inimest, mis moodustab ligikaudu kümnendiku kogu Järva valla elanikest. Järva valla viieteistkümnest suuremast asulast kaks jäävad analüüsitavasse piirkonda. Samas elab 1/3 asustusüksuste elanikest Ambla alevikus ja 1/5 Käravete alevikus. Loomulik- ja rändeiive on Järva vallas olnud negatiivsed. Nii ka asustusüksustes, kus kahanemise tempo on olnud isegi väheke kiirem.

Asustusüksuste lahkumine Järva valla kui omavalitsuse rahvastiku potentsiaalile olulist muutust kaasa ei too. Kuigi asustusüksustes on tööelise elanikkonna osakaal kõrgem, siis suur osa neist jõuavad lähimal kümnendil pensioniikka. Võrreldes Tapa vallaga on tööeliste osakaal nii Järva vallas kui asustusüksustes suurem, asustusüksuste vanuskoosseis tulenevalt väiksemast noorte osakaalust aga vähem kestlikum.

Mõju finantsolukorrale

Haldusreformi käigus liitusid Järva vallaks seitse pigem sarnase finantsvõimekusega omavalitsust. Tapa vallaks ühinesid Tapa ja Tamsalu vallad. Tekkinud omavalitsuste tulu- ja kulueelarvete maht ning jaotus on sarnases suurusjärgus. Tapa valla investeerimisvõimekus on tulenevalt paremast põhitegevuse tulemi suhtest põhitegevuse tuludesse mõnevõrra suurem. Teisalt Järva valla eelarve on paindlikum, omatulude (eelkõige tulumaks) osakaal eelarves on suurem ja sõltuvus toetustest mõnevõrra väiksem. Maksumaksjate osakaal elanikkonnas ja sissetulekud on Järva vallas kõrgemad kui Tapa vallas.

Asustusüksuste lahkumisel väheneb Järva valla eelarve maht samas suurusjärgus rahvaarvuga. Halveneb tulude ja kulude struktuur ja kahaneb investeerimisvõime kahaneb, tulud vähenevad proportsionaalselt rohkem kui kulud. Arvestades asustusüksuste osakaalu valla eelarves, ei ole mõju suur. Asustusüksuste lahkumisel oluline mõju Järva valla laenukoormusele puudub.

Tulenevalt vanusstruktuurist ja maksutulust võiks asustusüksuste liitumine Tapa vallaga olla Tapa valla huvides. Samas asustusüksuste osakaal Tapa valla rahvastikus ja eelarves oleks tagasihoidlikum ning võib väita, et vallaeelarvekujundamisel saaks asustusüksustel olema väiksem sõnaõigus kui Järva vallas.

LISAD

Lisa 1: Rahvastik

	Ambla alevik	Jõgisoo küla	Kukevere küla	Käravete alevik	Märjandi küla	Raka küla	Reinevere küla	Roosna küla	Asustus-üksused	Järva vald	Väiksem Järva
Elanike arv 2018	333	88	50	231	64	44	60	105	975	9121	8146
Elanike arv 2013	350	107	56	271	67	51	75	113	1090	10077	8987
Elanike arvu muutus 2013-2018	-17	-19	-6	-40	-3	-7	-15	-8	-115	-956	-841
Elanike arvu muutus 2013-2018	-5%	-18%	-11%	-15%	-4%	-14%	-20%	-7%	-11%	-9%	-9%
Osakaal Järva vallas 2018	3,7%	1,0%	0,5%	2,5%	0,7%	0,5%	0,7%	1,2%	10,7%	100,0%	89,3%
Osakaal Järva vallas 2013	3,5%	1,1%	0,6%	2,7%	0,7%	0,5%	0,7%	1,1%	10,8%	100,0%	89,2%

	Ambla alevik	Jõgisoo küla	Kukevere küla	Käravete alevik	Märjandi küla	Raka küla	Reinevere küla	Roosna küla	Asustus-üksused	Järva vald	Väiksem Järva
Sündide arv 2013-2017	15	4	1	9	3	0	1	5	38	466	428
Surmade arv 2013-2017	22	3	4	13	1	6	4	7	61	629	568
Loomulik iive 2013-2017	-7	1	-3	-4	2	-6	-3	-2	-23	-163	-140
Rändesaldo 2013-2017	-10	-20	-3	-36	-5	-1	-12	-6	-92	-793	-701
Aastakeskmise sündide arv 2013-2017	3	0,8	0,2	1,8	0,6	0	0,2	1	7,6	93,2	85,6
Aastakeskmise surmade arv 2013-2017	4,5	0,6	0,8	2,5	0,3	1,2	0,9	1,4	12,2	125,8	113,6
Aastakeskmise loomulik iive 2013-2017	-1,5	0,2	-0,6	-0,7	0,3	-1,2	-0,7	-0,4	-4,6	-32,6	-28,0
Aastakeskmise rändesaldo 2013-2017	-1,9	-4,0	-0,6	-7,3	-0,9	-0,2	-2,3	-1,2	-18,4	-158,6	-140,2

Vanuserühma osakaal	Ambla alevik	Jõgisoo küla	Kukevere küla	Käravete alevik	Märjandi küla	Raka küla	Reinevere küla	Roosna küla	Asustus-üksused	Järva vald	Väiksem Järva
Lapsed vanuses 0-6 eluaastat	24	4	2	10	4	0	2	5	51	621	570
Lapsed vanuses 7-18 eluaastat	34	6	4	30	12	2	7	8	103	1123	1020
Tööealised vanuses 19-64 eluaastat	199	67	30	148	43	22	36	69	614	5464	4850
Eakad vanuses 65 ja enam eluaastat	76	11	14	43	5	20	15	23	207	1913	1706
Lapsed vanuses 0-6 eluaastat	7%	5%	4%	4%	6%	0%	3%	5%	5%	7%	7%
Lapsed vanuses 7-15 eluaastat	10%	7%	8%	13%	19%	5%	12%	8%	11%	12%	13%
Tööealised vanuses 19-64 eluaastat	60%	76%	60%	64%	67%	50%	60%	66%	63%	60%	60%
Eakad vanuses 65 ja enam eluaastat	23%	13%	28%	19%	8%	45%	25%	22%	21%	21%	21%